

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra humanitních věd

Diplomová práce

**Drobné církevní stavby jako součást kulturní krajiny
na Litvínovsku. Terénní výzkum a dokumentace.**

Bc. Václav Král

© 2010 ČZU v Praze

!!!

**Místo této strany vložíte zadání diplomové práce.
(Do jedné vazby originál a do druhé kopii)**

!!!

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Drobné církevní stavby jako součást kulturní krajiny na Litvínovsku. Terénní výzkum a dokumentace." jsem vypracoval samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autor uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 30. 11. 2010

Poděkování

Rád bych touto cestou poděkoval PhDr. Miroslavu Poliškému Csc. a Ing. Vladimíru Buřtovi za ochotu, čas a poskytnutí informací. Dále okresnímu muzeu v Mostě, kronikářům a pamětníkům jednotlivých obcí.

Drobné církevní stavby jako součást kulturní krajiny na Litvínovsku. Terénní výzkum a dokumentace.

Minor church architecture - A part of cultural landscape (field research, documentation, costs of repair)

Souhrn

V této práci se pokouším shrnout poznatky o drobných církevních památkách v jednotlivých obcích v okolí Litvínova a v Litvínově. Sakrální památky z řady významných lokalit dokládají nepřetržitou přítomnost člověka v této oblasti od archeologických nálezů od střední doby kamenné až po doby historické. Mostecko a Litvínovsko je poznamenáno těžbou uhlí a v moderní době pak z důvodů ekonomických povrchovou těžbou což způsobilo zánik mnoha obcí v této lokalitě. To byl hlavní důvod zániku mnoha těchto drobných církevních památek. Proto také docházelo k přestěhování některých památek k zachovalým kostelům a na poutní místa v rámci zachování kulturních a historických hodnot což je z konečného hlediska diskutabilní.

Tento způsob přesunů je v podstatě raritou Litvínovského regionu kdy musely tyto památky být přemístěny a tím částečně ztratily estetický význam v začlenění do kulturní krajiny.

Summary

In the submitted graduation thesis an attempt to summarize pieces of knowledge considering small-sized ecclesiastical landmarks in individual municipalities in the area of Litvínov and Litvínov itself is presented. Sacral landmarks from many significant locations document uninterrupted presence of humans in the area starting from archeological discoveries from the mid stone-age up to historical eras. Regions of Most and Litvínov have been affected by coal mining and in modern era due to economical reasons mainly by open-cast coal mining causing disappearance of many municipalities. That was also the reason of disappearance of many of local small-sized ecclesiastical landmarks. Hence moving of some landmarks to preserved churches and to places of pilgrimage happened as well in order to preserve cultural and historical values which is from the final point of view disputable. Such manner of moving is practically a curiosity of the region of Litvínov, where such landmarks had to be moved thus partially losing their esthetical meaning in their incorporation into cultural landscape.

Klíčová slova: Drobné církevní stavby, smírčí kříže, boží muka, kapličky, obce, zaniklé obce, památky, dotační fondy, regionální programy, ochrana památek.

Keywords: Small-sized ecclesiastical buildings, conciliatory crucifixes, columns of the crucifixion, village-chapels, municipalities, extinct municipalities, landmarks, EU grants, regional programs, landmark protection

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Cíle a metoda.....	9
3. Právní aspekty ochrany kulturních památek.....	9
3.1 Prohlašování věcí za kulturní památky.....	9
3.2 Základní právní aspekty ochrany kulturních památek.....	12
3.3 Obnova kulturních památek.....	13
3.4 Přemístování kulturních památek.....	19
4. Ekonomické aspekty ochrany kulturních památek.....	22
4.1 Granty a dotace na obnovu kulturních památek.....	22
4.1.1 Havarijní střešní program.....	22
4.1.2 Program záchrany architektonického dědictví.....	23
4.1.3 Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón.....	23
4.1.4 Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny.....	24
4.1.5 Program restaurování movitých kulturních památek.....	24
4.1.6 Program „Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností“.....	24
4.1.7 Program „Podpora obnovy venkova“ (dotační titul č. 4 – Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci):.....	25
4.1.8 Program na záchranu a obnovu kulturních památek Ústeckého kraje.....	25
4.1.9 Česko-německý fond budoucnosti.....	25
4.1.10 Nadace českých památek.....	26
4.1.11 Nadace Občanského fóra.....	26
4.1.12 Nadace Via.....	26
4.1.13 Dobročinný fond Philips Morfia ČR.....	26
4.1.14 Purkyňova nadace.....	26
4.1.15 Strukturální fondy.....	26
4.1.16 Europa Nostra Restoration Fund Grant.....	26
4.1.17 Norský fond.....	27
5. Estetické aspekty.....	27
5.1 Typologie objektů.....	27
5.1.1 Kapličky.....	27
5.1.2 Smírčí kříže.....	27
5.1.3 Kříže.....	28
5.1.4 Boží muka.....	29
5.1.5 Křížové cesty.....	30
5.1.6 Sochy a plastiky.....	30
5.2 Ikonografie nejzobrazovanějších Světců.....	30
5.2.1 Svatý Jan Nepomucký.....	30
5.2.2 Svatý Florián.....	30
5.2.3 Svatá trojice.....	31
5.2.4 Svatý Kryštof.....	31
5.2.5 Svatý Roch.....	31
5.2.6 Svatá Barbora.....	32
5.2.7 Svatý Jiří.....	32

6. Terénní výzkum a dokumentace	32
Výčet obcí a památek ve vyznačené lokalitě	33
6.1.1 Brandov	34
6.1.2 Český Jiřetín.....	35
6.1.3 Hora sv.Kateřiny	36
6.1.4 Horní Jiřetín	39
6.1.5 Horní Jiřetín - Černice.....	42
6.1.6 Horní Jiřetín – Jezeří	43
6.1.7 Klíny.....	45
6.1.8 Křižatky	46
6.1.9 Litvínov	47
6.1.10 Litvínov – Janov.....	50
6.1.11 Lom u Litvínova.....	50
6.1.12 Loučná u Litvínova	51
6.1.13 Louka u Litvínova	51
6.1.14 Mariánské radčice	52
6.1.15 Meziboří	55
6.1.16 Mníšek.....	56
6.1.17 Nová ves - Mikulovice	57
6.2 Výčet památek ve vyznačené lokalitě v zaniklých obcích.....	59
6.2.1 Albrechtice	59
6.2.2 Dolní Jiřetín.....	60
6.2.3 Dřínov	62
6.2.4 Libkovice.....	62
6.2.5 Litvínov – Růžodol	64
6.2.6 Litvínov – Lipětín	65
7. Závěr	68
8. Seznam literatury	69
9. Seznam použitých citací.....	70
10. Seznam příloh.....	71
11. Obrazové přílohy.....	72

1. Úvod

Při pohledu do dějin lidstva zjišťujeme, že v každé nám známé lidské pospolitosti existující na této planetě, je možno doložit stopy náboženského života. Lze říci, že náboženství je staré jako lidstvo samo.

Rozměr náboženství se projevuje duchovní potřebou člověka hledat odpovědi na otázky po smyslu své existence, po věčnosti, potom zda smrtí život končí, které si uvědomují pouze lidé. Tato potřeba musela být někde uspokojována a tak si lidé začali budovat různé svatostánky a místa, o kterých se domnívali, že budou blíže k bohu. Do těchto míst se uchýlovali a jakoby schovávali před okolním světem, zpovídali se, prosili o odpuštění a děkovali za svou existenci.

Díky víře v boha a v nadpřirozeno se lidský život stával smysluplnějším, jednodušším a jako by byl zbavován strastí.

Lidé za to bohu přinášeli různé oběti a dary, čímž se stávali svatostánky bohatými a cennými místy. Tato místa se nacházejí po celém světě, v různých etnikách a v různých náboženstvích. V této práci se zaměřuji především na drobné sakrální stavby a památky na Litvínovsku.

Nejčastějšími objekty, které se souhrnně označují, jako drobné církevní stavby jsou například kapličky, smírčí kříže, boží muka, křížové cesty, sochy a plastiky svatých.

Tyto drobné sakrální stavby jsou zakotveny ve struktuře kulturní krajiny dvojitým způsobem. Buď je jejich výstavba spojena s významnými místy a jsou symbolem paměti tohoto místa, nebo zdůrazňují význam místa, na němž byly vystavěny a upomínají události, které by měli být uchovány v paměti a tím se tyto stavby stávají tlumočníky této krajiny.

2. Cíle a metoda

Cílem této diplomové práce je zmapování a popis současného stavu drobných církevních staveb na Litvínovsku

Metody použité pro určení cíle jsou: Terénní výzkum, dotazování a místní šetření, fotodokumentace.

3. Právní aspekty ochrany kulturních památek.

3.1 Prohlašování věcí za kulturní památky

Zakládání ochrany věcí jako kulturních památek bylo zákonem č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, svěřeno Ministerstvu kultury.

Za kulturní památky prohlašuje Ministerstvo kultury svými správními rozhodnutími věci, které vykazují hodnoty vymezené v § 2 odst. 1 zákona o státní památkové péči.

Ministerstvo kultury může za kulturní památku prohlásit především věci nebo soubory věcí, které jsou významnými doklady historického vývoje, způsobu života a životního prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti – jde o projevy

tvůrčích schopností a práce člověka, které vykazují hodnoty historické, umělecké, vědecké, technické či revoluční. Dále může Ministerstvo kultury prohlásit za kulturní památky věci nebo jejich soubory, které sice samy o sobě nemají uvedené hodnoty, ale mají přímý vztah k významným osobnostem nebo historickým událostem.

Řízení o prohlášení věci za kulturní památku zahajuje Ministerstvo kultury zásadně z vlastního podnětu, výjimkou jsou archeologické nálezy. Podání, kterým se toto řízení iniciuje, může učinit kdokoliv. I když toto podání - písemnost adresovaná správnímu orgánu - bývá označeno jako „návrh“, není návrhem na zahájení řízení (žádostí), nýbrž pouze podnětem, na jehož základě může Ministerstvo kultury – po jeho vyhodnocení – zahájit řízení o prohlášení. To neplatí u archeologických nálezů, které jsou prohlašovány na základě návrhu Akademie věd České republiky, a tento návrh je skutečným návrhem – žádostí o zahájení řízení.

V řízení o prohlášení věci za kulturní památku se procesně postupuje podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, a dále podle § 3 zákona o státní památkové péči.

V řízení o prohlášení si Ministerstvo kultury opatřuje zejména vyjádření krajského úřadu, obecního úřadu obce s rozšířenou působností a Národního památkového ústavu, který je odbornou organizací státní památkové péče. Cílem řízení je zjištění, zda věc vykazuje znaky kulturní památky, které jsou stanoveny v § 2 zákona o státní památkové péči a jsou uvedeny výše.

Vlastníkovi věci Ministerstvo kultury oznamuje zahájení řízení a dává mu samozřejmě možnost se v řízení vyjadřovat, navrhopvat důkazy a seznamovat se se shromážděnými podklady.

Vlastník věci, která může být prohlášena za kulturní památku a která je předmětem řízení o prohlášení, je povinen chránit ji před poškozením, zničením nebo odcizením. Je také povinen oznámit Ministerstvu kultury každou zamýšlenou i uskutečněnou změnu jejího vlastnictví, správy nebo užívání.

V souvislosti se svou povinností chránit věc by vlastník, pokud chce s věcí nakládat v průběhu řízení, zejména pokud ji chce upravovat nebo rekonstruovat, měl tento svůj záměr oznámit Ministerstvu kultury. Ministerstvo kultury potom vlastníkovi sdělí, zda může svůj záměr provést (pokud zamýšlený zásah nenaruší hodnoty věci), anebo tento zásah omezí či zakáže (jestliže by znamenal porušení povinností chránit věc, jež je předmětem řízení).

Po posouzení všech shromážděných podkladů, včetně vyjádření vlastníka, rozhodne Ministerstvo kultury o tom, že věc za kulturní památku prohlašuje, anebo že ji za kulturní památku neprohlašuje.

Kulturní památky mohou být movité i nemovité: nemovitými kulturními památkami jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem, ostatní kulturní památky jsou movité. Nemovitými kulturními památkami jsou tedy například hrady a zámky, kostely, kapličky, měšťanské domy či stavby lidové architektury, ale také právě drobné sakrální stavby jako boží muka, smírčí kříže nebo sochy, jsou-li pevně spojeny se zemí. Movitými kulturními památkami jsou například obrazy, předměty tvořící mobiliáře hradů a zámků, dopravní prostředky a podobně. Toto dělení kulturních památek na movité a nemovité má význam například pro přemísťování kulturních památek.

1) Oprávnění ve věci jednat

Každá fyzická nebo právnická osoba může podat podnět k prohlášení věci za kulturní památku, který Ministerstvo kultury vyhodnotí a případně zahájí řízení o prohlášení. Návrh na prohlášení archeologického nálezů za kulturní památku podává výlučně Akademie věd České republiky.

2) Základní podmínky

Odůvodněný předpoklad, že věc má hodnoty uvedené v § 2 odst. 1 zákona o státní památkové péči.

3) Jakým způsobem zahájit řešení situace

Písemným podáním.

4) Základní obsah a přílohy podání

A. Podání musí obsahovat

- a) Název a označení věci. V případě souboru věcí označení každé jednotlivé věci v tomto souboru.
- b) Umístění věci. Jde-li o nemovitost - kraj, obec a katastrální území, čtvrť nebo část obce, ulice, číslo popisné, popř. číslo evidenční nebo orientační, parcelní číslo pozemku(ů). Jde-li o věc movitou, přesné určení místa, kde se věc nachází.
- c) Označení vlastníka nebo spoluvlastníků, případně uživatelů věci (včetně adres).
- d) Popis věci (věcí v souboru), její současný stav a využití.
- e) Odůvodnění návrhu na prohlášení věci za kulturní památku - uvedení hodnot věci.

B. Přílohy podání

- a) Aktuální fotodokumentace. Jde-li o nemovitost, pokud možno exteriéru i interiéru. Jde-li o soubor, fotografie každé jednotlivé věci (movité či nemovité) v tomto souboru.
- b) U nemovitostí lze doporučit výpis z katastru nemovitostí a kopii katastrální mapy.

5) Na jaký úřad se obrátit

Ministerstvo kultury.

6) Jaké jsou správní a jiné poplatky

Správní ani jiné poplatky nejsou stanoveny.

7) Kdo jsou další účastníci postupu

Vlastník, resp. všichni spoluvlastníci věci jsou účastníky řízení.

8) Jaké jsou opravné prostředky a jak se uplatňují

Proti rozhodnutí o prohlášení nebo neprohlášení věci za kulturní památku lze podat písemný rozklad. Rozklad se podává u Ministerstva kultury a rozhoduje o něm ministr kultury na základě návrhu rozkladové komise.

3.2 Základní právní aspekty ochrany kulturních památek

Základním právním předpisem upravujícím v České republice ochranu kulturních památek je zákon č. 20/1987 Sb., o státní památkové péči, který nabyl účinnosti dne 1. 1. 1988 a po mnoha novelizacích platí dodnes. Tento zákon ve svém § 1 deklaruje zájem státu na ochraně kulturních památek a zároveň předepisuje státu úkoly, které má pro účely ochrany kulturních památek plnit. Zákon o státní památkové péči také upravuje práva a povinnosti vlastníků kulturních památek.

Je na místě předeslat, že kulturní památky požívají ochrany již v rámci ústavního pořádku České republiky, konkrétně v rámci Listiny základních práv a svobod: čl. 35 odst. 3 Listiny základních práv a svobod stanoví (jako obecné omezení výkonu práv), že při výkonu svých práv nikdo nesmí poškozovat – mimo jiné – kulturní památky nad míru stanovenou zákonem, tedy nad míru, kterou zvláštní zákony (typicky právě zákon o státní památkové péči) připouštějí. Zájem státní památkové péče na ochraně a zachování kulturních památek je také jedním z tzv. zákonem chráněných obecných zájmů, jak je zavádí čl. 11 odstavec 4 Listiny základních práv a svobod zakotvující jedno ze zákonných omezení vlastnického práva. Tento článek nejprve konstatuje, že vlastnictví zavazuje, a dále stanoví, že vlastnictví nesmí být zneužito v rozporu se zákonem chráněnými obecnými zájmy, mezi které patří i zájmy státní památkové péče. Ochrana kulturních památek má tedy základnu již v samotné Listině základních práv a svobod (která byla publikována pod č. 2/1993 Sb.).

Vlastník kulturní památky je podle § 9 zákona o státní památkové péči povinen o svoji kulturní památku pečovat – udržovat ji v dobrém stavu a chránit ji před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením. Může ji užívat pouze tak, aby ji užíváním nepoškozoval, tedy pouze způsobem, který odpovídá technickému stavu, památkové hodnotě a významu kulturní památky.

Povinnost pečovat o svou kulturní památku a chránit ji nese vlastník na své náklady. Zákon o státní památkové péči však pamatuje na to, že vlastník kulturní památky třeba nemusí mít dostatek prostředků k tomu, aby tyto své povinnosti plnil, a umožňuje, aby byl vlastníkovu kulturní památky poskytnut podle § 16 zákona o státní památkové péči příspěvek ze státního rozpočtu nebo z rozpočtu obce či kraje.

Jestliže vlastník kulturní památky neplní své povinnosti vyjmenované v § 9 zákona o státní památkové péči (například když nepečuje o svou kulturní památku, neudrží ji v dobrém stavu nebo ji nechrání před ohrožením, poškozením, znehodnocením nebo odcizením), může mu být uložena pokuta a může mu být také uloženo tzv. nápravné opatření podle § 10 zákona o státní památkové péči. Toto opatření spočívá v tom, že

obecní úřad obce s rozšířenou působností (jde-li o národní kulturní památku, pak krajský úřad) uloží vlastníkovému správním rozhodnutím povinnost provést určité práce směřující k tomu, aby byl odstraněn závadný stav památky spočívající například v jejím chátrání, poškozování a podobně. K provedení těchto prací stanoví správní orgán lhůtu a vlastník kulturní památky je povinen provést uložené práce na svůj náklad. Jako opatření podle § 10 zákona o státní památkové péči může správní orgán uložit například nezbytné statické zajištění objektu, jeho zabezpečení proti vstupu nepovolaných osob, doplnění chybějících částí střešní krytiny a podobně.

Jestliže vlastník kulturní památky neprovede ve stanovené lhůtě práce, které mu byly opatřením podle § 10 zákona o státní památkové péči uloženy, mohou být práce nezbytné pro zabezpečení kulturní památky (nikoli tedy všechny uložené práce, ale jen ty z nich, které jsou nezbytné pro vlastní zabezpečení kulturní památky, například provizorní zastřešení či statické zajištění) provedeny na náklad vlastníka kulturní památky odbornou firmou.

O tom rozhoduje podle § 15 odst. 1 zákona o státní památkové péči obecní úřad obce s rozšířenou působností a jde-li o národní kulturní památku, Ministerstvo kultury; správní orgán, který rozhodl, následně vymáhá náklady vynaložené na zabezpečovací práce po vlastníkovu kulturní památky.

3.3 Obnova kulturních památek

S požadavky na zachování kulturních památek a na jejich ochranu úzce souvisí právní režim, který pro obnovu kulturních památek předepisuje § 14 zákona o státní památkové péči. Pod pojmem „obnova“ je třeba rozumět práce (zásahy), které jsou vyjmenovány v § 14 odst. 1 zákona o státní památkové péči, nikoli jakoukoli obnovu v obecném smyslu slova. Obnovou ve smyslu zákona o státní památkové péči se tedy rozumí údržba, oprava, rekonstrukce, restaurování nebo jiná úprava kulturní památky.

Pod pojmem „údržba“ lze obecně rozumět odstranění nežádoucích změn kulturní památky, které nastaly v důsledku jejího užívání (například výměna klenby topeniště parní lokomotivy nebo nový nátěr fasády domu).

Pojem „oprava“ lze definovat jako odstranění následků poškození kulturní památky nebo účinků jejího opotřebení (například doplnění části střešní krytiny stržené větrnou smrští).

Pod pojmem „rekonstrukce“ lze spatřovat takové konstrukční a technologické zásahy do kulturní památky, které přinášejí změnu jejích technických parametrů nebo změnu její funkce či jejího .

„Restaurováním“ se rozumí souhrn specifických výtvarných, uměleckořemeslných a technických prací respektujících technickou a výtvarnou strukturu originálu – díla výtvarných umění nebo uměleckořemeslné práce (například obnova obrazu nebo sochy).

„Jinou úpravou“ není jakákoli úprava kulturní památky, nýbrž pouze modernizace budovy při nezměněné funkci, dále nástavba a přístavba (jak stanoví § 9 odst. 1 vyhlášky č. 66/1988 Sb.). „Modernizace budovy při nezměněné funkci“ je taková úprava kulturní památky, při které se její části nahrazují modernějšími částmi, zvyšuje se její vybavenost nebo se rozšiřuje její využitelnost, a to aniž se mění její funkce

„Nástavbou“ je zásah, kterým se stavba - kulturní památka zvyšuje; „přístavbou“ se stavba – kulturní památka půdorysně rozšiřuje, přičemž přistavovaná část je provozně propojena se stavbou stávající.

Jestliže vlastník kulturní památky zamýšlí provést její obnovu, je povinen si předem, tedy před zahájením zamýšlených prací, vyžádat závazné stanovisko, a to od obecního úřadu obce s rozšířenou působností (jde-li o kulturní památku), resp. od krajského úřadu (jde-li o národní kulturní památku). Tento správní orgán v závazném stanovisku vyjádří, zda práce zamýšlené vlastníkem kulturní památky jsou z hlediska zájmů státní památkové péče na ochraně a zachování kulturní památky a jejích hodnot přípustné anebo nepřípustné, a pokud jsou přípustné, tedy za jakých podmínek. Tyto podmínky může správní orgán stanovit, je-li toho třeba pro ochranu a zachování hodnot kulturní památky.

Podkladem pro závazné stanovisko k obnově kulturní památky je písemné vyjádření Národního památkového ústavu – územně členěné odborné organizace památkové péče. Ten také poskytuje vlastníkově kulturní památky v procesu její obnovy bezplatnou odbornou pomoc, například ve formě konzultací při zpracovávání projektové dokumentace. Je třeba zdůraznit, že Národní památkový ústav není vybaven žádnou rozhodovací pravomocí a jeho pracovníci tedy nemohou, ba nesmějí, závazně určovat, jakým způsobem budou práce na obnově kulturní památky provedeny. Rozhodovat o obnově kulturní památky mohou pouze orgány státní památkové péče, mezi které Národní památkový ústav - ani jeho pracovníci - nepatří. Nemohou tedy například na staveništi určovat, jakou barvou bude opatřena fasáda obnovované kulturní památky nebo jakou profilací budou mít nově osazovaná okna.

Je-li vlastník kulturní památky nespokojen se závazným stanoviskem, které od orgánu státní památkové péče obdržel, může se proti němu bránit, o čemž jej orgán státní památkové péče poučí v závěru závazného stanoviska. Jestliže je závazné stanovisko vydáno ve věci, o které není příslušný rozhodovat stavební úřad (například restaurování sochy – movité kulturní památky), má podobu samostatného rozhodnutí a vlastník kulturní památky se proti němu může odvolat. Pokud je však závazné stanovisko vydáno ve věci, o níž je stavební úřad příslušný rozhodovat (především jde o práce na nemovité kulturní památce, které podle stavebního zákona vyžadují stavební povolení nebo alespoň ohlášení), má závazné stanovisko orgánu státní památkové péče podobu podle § 149 správního řádu (zákon č. 500/2004 Sb.) a obrana proti němu je poněkud složitější – nelze se proti němu samostatně odvolat a jeho věcným závěrům se lze bránit až v řízení před stavebním úřadem.

Jde-li o rozsáhlejší obnovu kulturní památky (například o komplexní rekonstrukci stavby), lze vlastníkově doporučit, aby si nejprve zpracoval nebo nechal zpracovat záměr obnovy a k němu si vyžádal závazné stanovisko. Až tehdy, shledá-li orgán státní památkové péče záměr obnovy jako přípustný (s tím, že zamýšlené práce lze dále

připravovat, případně za určitých podmínek), může vlastník kulturní památky přikročit ke zpracování projektové dokumentace, tedy k vlastní realizaci obnovy, k níž si vyžádá další závazné stanovisko orgánu státní památkové péče.

Takovým postupem získává vlastník kulturní památky jistotu, že prostředky vynaložené na zpracování projektové dokumentace obnovy kulturní památky v rozsahu požadavků stavebněprávních předpisů nebudou vynaloženy marně - což by se mohlo stát, kdyby vlastník kulturní památky požádal rovnou o závazné stanovisko ke zpracované projektové dokumentaci a ta by byla posouzena z hlediska zájmů státní památkové péče příslušným správním orgánem jako nepřijatelná a práce podle ní jako nepřípustné.

Vlastník i projektant mají podle § 14 odst. 7 zákona o státní památkové péči právo na projednání dokumentace obnovy kulturní památky v procesu jejího zpracovávání s Národním památkovým ústavem. Jestliže si to Národní památkový ústav vyžádá, je vlastník kulturní památky povinen mu odevzdat jedno vyhotovení dokumentace obnovy.

V souvislosti s obnovou nemovité kulturní památky je nutno upozornit ještě na § 22 odst. 2 zákona o státní památkové péči. Jestliže má být prováděna stavební činnost na území s archeologickými nálezy, je stavebník povinen svůj záměr předem oznámit Archeologickému ústavu AV ČR a je také povinen umožnit provedení záchranného archeologického výzkumu. Záchranný archeologický výzkum je prováděn na základě smlouvy uzavírané s tou organizací oprávněnou k provádění archeologických výzkumů, která bude tento výzkum provádět. Pokud se smlouvu nepodaří uzavřít, rozhodne o provedení záchranného archeologického výzkumu krajský úřad.

Pokud je při stavební obnově nemovité kulturní památky učiněn archeologický nález, je stavebník povinen jej oznámit obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností a stavebnímu úřadu (§ 176 stavebního zákona), práce v místě nálezu přerušit a provést, pokud je toho třeba, taková opatření, aby nález nebyl poškozen nebo zničen. Zvláštním druhem obnovy je restaurování. Jde o obnovu kulturních památek nebo jejich částí, které jsou díly výtvarných umění (například obrazy, sochy, sgrafita) nebo uměleckořemeslnými pracemi (například tepané mříže, dvevní kování).

Restaurování může provádět pouze restaurátor mající povolení k restaurování; toto povolení uděluje Ministerstvo kultury. Může jej také provádět osoba, která je oprávněna provádět restaurování v jiném členském státě EU, a to na základě oznámení Ministerstvu kultury anebo na základě uznání odborné kvalifikace a bezúhonnosti (rozhoduje tu rovněž Ministerstvo kultury).

A) Obnova nemovité kulturní památky, která dále bude posuzována v režimu stavebního zákona

1) Kdo je oprávněn ve věci jednat

Vlastník kulturní památky.

2) Základní podmínky

Vlastníkům úmysl provést obnovu kulturní památky.

U kulturních památek, které jsou v podílovém spoluvlastnictví, je třeba, aby s úpravou souhlasila a k žádosti se připojila nadpoloviční většina vlastníků (počítáno podle jejich spoluvlastnických podílů na společné věci).

Je-li kulturní památka ve společném jmění manželů, je třeba, aby s úpravou souhlasili a žádost podali oba manželé, nejde-li o obvyklou správu majetku (§ 145 odst. 2 občanského zákoníku).

U úprav společných částí domu, v němž jsou vymezeny bytové a nebytové jednotky, je třeba, aby s úpravou souhlasila a k žádosti se připojila většina vlastníků jednotek (§ 11 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů).

3) Jakým způsobem zahájit řešení situace

Písemnou žádostí.

4) Základní obsah a přílohy podání

A) Podání musí obsahovat

- a) Název a umístění kulturní památky včetně rejstříkového čísla Ústředního seznamu kulturních památek.
- b) Popis současného stavu kulturní památky s uvedením závad.
- c) Předpokládaný rozsah obnovy.
- d) Investora Obnovy
- e) Předpokládané celkové náklady a termín provedení obnovy.
- f) Předpokládaný přínos obnovy pro další využití kulturní památky.

B) Přílohy podání

- a) Doklad o vlastnictví kulturní památky (například výpis z katastru nemovitostí).
- b) Projektová dokumentace, zpracovaná podle požadavků stavebně-právních předpisů.

5) Na jaký úřad se obrátit

Obecní úřad obce s rozšířenou působností místně příslušný podle místa, kde se nachází nemovitá kulturní památka.

6) Jaké jsou správní a jiné poplatky

Správní ani jiné poplatky nejsou stanoveny.

7) Kdo jsou další účastníci postupu

Pro toto řízení není výslovně vyžadována účast dalších osob.

8) Jaké jsou opravné prostředky a jak se uplatňují

Proti tomuto závaznému stanovisku se nelze samostatně odvolat.

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, výslovně umožňuje přezkum až rozhodnutí správního úřadu (zde stavebního úřadu), které je podmíněno obsahem závazného stanoviska. Fakticky je tedy třeba dodržet následující postup:

1. po obdržení závazného stanoviska podat žádost o územní rozhodnutí, o stavební povolení apod. nebo ohlášení stavebnímu úřadu,
2. stavební úřad ve věci rozhodne (v případě ohlášení, které by bylo v rozporu se závazným stanoviskem, ohlášené práce rozhodnutím zakáže),
3. proti rozhodnutí stavebního úřadu se lze ve stanovené lhůtě odvolat, kdy odvolání může směřovat i vůči závěrům nebo podmínkám závazného stanoviska orgánu státní památkové péče; odvolání se podává u stavebního úřadu, který ve věci vydal rozhodnutí,
4. odvolání je postoupeno nadřízenému stavebnímu úřadu (krajskému úřadu),
5. v části odvolání, která se dotýká obsahu závazného stanoviska orgánu státní památkové péče, se dotáže nadřízený stavební úřad (krajský úřad) nadřízeného orgánu státní památkové péče (krajského úřadu) na jeho názor,
6. nadřízený orgán státní památkové péče s ohledem na důvody odvolání závěry závazného stanoviska orgánu státní památkové péče buď potvrdí, nebo tyto závěry změní,
7. závěr nadřízeného orgánu státní památkové péče je pro odvolací stavební úřad závazný.

Jinou možností přezkumu věcné správnosti a podmínek závazného stanoviska podle § 149 správního řádu platné právní předpisy nepřipouštějí.

B) Obnova movité nebo nemovité kulturní památky, která dále nebude posuzována v režimu stavebního zákona (týká se i restaurování)

1) Kdo je oprávněn ve věci jednat

Vlastník kulturní památky.

2) Základní podmínky

Vlastníkům úmysl provést obnovu kulturní památky.

U věcí, které jsou v podílovém spoluvlastnictví, je třeba, aby s úpravou souhlasila a k žádosti se připojila nadpoloviční většina vlastníků (počítáno podle jejich spoluvlastnických podílů na společné věci).

Je-li kulturní památka ve společném jmění manželů, je třeba, aby s úpravou souhlasili a žádost podali oba manželé, nejde-li o obvyklou správu majetku (§ 145 odst. 2 občanského zákoníku).

U úprav společných částí domu, v němž jsou vymezeny bytové a nebytové jednotky, je třeba, aby s úpravou souhlasila a k žádosti se připojila většina vlastníků jednotek (§ 11 odst. 5 zákona č. 72/1994 Sb., o vlastnictví bytů).

3) Jakým způsobem zahájit řešení situace

Písemnou žádostí.

4) Základní obsah a přílohy podání

A) Podání musí obsahovat

- a) název a umístění kulturní památky včetně rejstříkového čísla Ústředního seznamu kulturních památek,
- b) popis současného stavu kulturní památky s uvedením závad,
- c) předpokládaný rozsah obnovy (jde-li o restaurování, způsob restaurátorského zásahu),
- d) investora obnovy,
- e) předpokládané celkové náklady a termín provedení obnovy,
- f) předpokládaný přínos obnovy pro další využití kulturní památky.

B) Přílohy podání

Doklad o vlastnictví kulturní památky (například výpis z katastru nemovitostí).

5) Na jaký úřad se obrátit

Obecní úřad obce s rozšířenou působností

- g) místně příslušný podle místa, kde se nachází nemovitá kulturní památka, nebo
- h) místně příslušný podle sídla či bydliště vlastníka movité kulturní památky

6) Jaké jsou správní a jiné poplatky

Správní ani jiné poplatky nejsou stanoveny.

7) Kdo jsou další účastníci postupu

Pro toto řízení není výslovně vyžadována účast dalších osob.

8) Jaké jsou opravné prostředky a jak se uplatňují

Písemné odvolání, které se podává u správního úřadu, který ve věci rozhodl; o odvolání rozhoduje krajský úřad.

3.4 Přemístování kulturních památek

Zákon o státní památkové péči stanoví ve svém § 18 zvláštní režim pro přemístování kulturních památek. Nemovitou kulturní památku je možné přemístit výlučně s předchozím souhlasem Ministerstva kultury. Je přitom nepodstatné, kam nebo jak daleko se má nemovitá kulturní památka přemístit – souhlasu Ministerstva kultury k jejímu přemístění je třeba vždy.

U movitých kulturních památek je režim přemístování mírnější: předchozí souhlas vydává krajský úřad a je ho třeba jen k trvalému přemístění movité kulturní památky z veřejně přístupného místa (není tedy vyžadován k dočasnému přemístění památky například do restaurátorské dílny).

A) Přemístění nemovité kulturní památky

1) Kdo je oprávněn ve věci jednat

Vlastník nemovité kulturní památek.

a) Fyzická či právnická osoba, která prokáže na přemístění konkrétní kulturní památky právní zájem.

2) Základní podmínky

a) Souhlas lze udělit pouze předem, tj. před vlastním přemístěním nemovité kulturní památky (není možné vydat následný souhlas poté, co byla památka přemístěna).

b) Souhlas lze vydat, pokud není možné ponechat nemovitou kulturní památku (popř. její část) ve stávajícím umístění, neboť je v tomto stávajícím umístění ohroženo fyzické zachování památky.

c) U věcí, které jsou v podílovém spoluvlastnictví, je třeba, aby s přemístěním souhlasila a k žádosti se připojila nadpoloviční většina vlastníků (počítáno podle jejich spoluvlastnických podílů na společné věci).

d) Je-li kulturní památka ve společném jmění manželů, je třeba, aby s přemístěním souhlasili a žádost podali oba manželé, nejde-li o obvyklou správu majetku (§ 145 odst. 2 občanského zákoníku).

3) Jakým způsobem zahájit řešení této situace

Písemnou žádostí.

4) Základní obsah a přílohy podání

A) Podání musí obsahovat

a) název nemovité kulturní památky včetně rejstříkového čísla Ústředního seznamu kulturních památek,

- b) přesnou identifikaci současného umístění památky (zejména podle údajů v katastru nemovitostí),
- c) přesnou identifikaci místa, na které má být kulturní památka přemístěna (zejména podle údajů v katastru nemovitostí),
- d) výčet všech známých účastníků řízení (tj. vždy vlastníka kulturní památky, vlastníka nemovitosti, kde se památka nachází, a vlastníka nemovitosti, na kterou má být památka přemístěna).

B) Přílohy podání

- a) doklad o vlastnictví kulturní památky (popř. prohlášení o důvodech, pro které má být určitá osoba považována za vlastníka kulturní památky),
- b) doklad o vlastnictví nemovitosti, kde se kulturní památka nachází,
- c) grafické vyznačení stávajícího umístění kulturní památky,
- d) doklad o vlastnictví nemovitosti, kam má být kulturní památka přemístěna,
- e) grafické vyznačení nového umístění kulturní památky,
- f) lze doporučit i připojení fotodokumentace stávajícího umístění, navrhovaného umístění i samotné kulturní památky,
- g) doklad o právním zájmu na přemístění památky (pouze je-li žadatelem jiná osoba než vlastník památky).

5) Na jaký úřad se obrátit

Ministerstvo kultury.

6) Jaké jsou správní a jiné poplatky

Správní ani jiné poplatky nejsou stanoveny.

7) Kdo jsou další účastníci postupu

Účastníky řízení jsou vždy:

- a) vlastník nemovité kulturní památky,
- b) vlastník nemovitosti, na které se nemovitá kulturní památka nachází,
- c) vlastník nemovitosti, na kterou má být nemovitá kulturní památka přemístěna.

8) Jaké jsou opravné prostředky a jak se uplatňují

Písemný rozklad, který se podává u Ministerstva kultury. Rozhoduje o něm ministr kultury na základě návrhu rozkladové komise.

B) Přemístění movité kulturní památky

1) Kdo je oprávněn ve věci jednat

Vlastník movité kulturní památky.

a) Fyzická či právnická osoba, která prokáže na přemístění konkrétní movité kulturní památky právní zájem.

2) Základní podmínky

a) Souhlas lze udělit pouze předem, tj. před vlastním přemístěním movité kulturní památky (není možné vydat následný souhlas poté, co byla památka přemístěna).

b) Souhlas je třeba pouze k trvalému přemístění movité kulturní památky z veřejně přístupných prostor do prostor, které veřejnosti přístupné nejsou.

c) U věcí, které jsou v podílovém spoluvlastnictví, je třeba, aby s přemístěním souhlasila a k žádosti se připojila nadpoloviční většina vlastníků (počítáno podle jejich spoluvlastnických podílů na společné věci).

d) Je-li kulturní památka ve společném jmění manželů, je třeba, aby s přemístěním souhlasili a žádost podali oba manželé, nejde-li o obvyklou správu majetku (§ 145 odst. 2 občanského zákoníku).

3) Jakým způsobem zahájit řešení této situace

Písemnou žádostí.

4) Základní obsah a přílohy podání

A) Podání musí obsahovat

a) název movité kulturní památky,

b) přesnou identifikaci současného umístění movité kulturní památky (zejména podle údajů v katastru nemovitostí),

c) přesnou identifikaci místa, na které má být kulturní památka přemístěna (zejména podle údajů v katastru nemovitostí),

d) výčet všech známých účastníků řízení (tj. vždy vlastníka kulturní památky, vlastníka nemovitosti, kde se památka nachází, a vlastníka nemovitosti, na kterou má být památka přemístěna).

B) Přílohy podání

- a) doklad o vlastnictví kulturní památky (popř. prohlášení o důvodech, pro které má být určitá osoba považována za vlastníka kulturní památky),
- b) lze doporučit i připojení fotodokumentace stávajícího umístění, navrhovaného umístění i samotné kulturní památky,
- c) doklad o právním zájmu na přemístění památky (pouze je-li žadatelem jiná osoba než vlastník památky).

5) Na jaký úřad se obrátit

Krajský úřad místně příslušný podle sídla nebo bydliště žadatele.

6) Jaké jsou správní a jiné poplatky

Správní ani jiné poplatky nejsou stanoveny.

7) Kdo jsou další účastníci postupu

Účastníky řízení jsou vždy:

- a) vlastník movité kulturní památky,
- b) vlastník nemovitosti, na které se movitá kulturní památka nachází,
- c) vlastník nemovitosti, na kterou má být movitá kulturní památka přemístěna.

8) Jaké jsou opravné prostředky a jak se uplatňují

Písemné odvolání, které se podává u krajského úřadu, který ve věci rozhodl. O odvolání rozhoduje Ministerstvo kultury.[1]

4. Ekonomické aspekty ochrany kulturních památek

4.1 Granty a dotace na obnovu kulturních památek

Poskytovatelem grantu ze státního fondu na obnovu kulturních památek je především Ministerstvo kultury České republiky a to v těchto programech:

4.1.1 Havarijní střešní program

Předmět určení:

Je určen především na záchranu nemovitých kulturních památek v havarijním technickém stavu, zejména na jejich statické a celkové stavební zajištění, včetně restaurátorských prací a na opravy krovů a střech (včetně opravy nebo provedení klempířských a zámečnických prací, komínů a hlavní římsy budovy)

Do programu nelze zařadit akci obnovy kulturní památky, jejíž náklady přesáhnou limit 2 mil. Kč bez DPH.

Rozdělování probíhá prostřednictvím výběrových komisí zřízených u každého regionálního státního památkového ústavu - v našem případě u Národního památkového ústavu – územního odborného pracoviště v Ústí n/L. Je vyhlašován každoročně.

Žádost podává vlastník nemovité kulturní památky, předkládá odboru památkové péče Ministerstva kultury prostřednictvím územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Ústí n/L.

4.1.2 Program záchrany architektonického dědictví

Předmět určení:

Program slouží pro záchranu nejcennější části architektonického dědictví České republiky, jako jsou hrady, zámky, kláštery, paláce, včetně historických zahrad a parků, kostely, radnice, obranné městské a pevnostní systémy a jiné velké stavební objekty, které byly prohlášeny světovými památkami UNESCO, národními kulturními památkami nebo kulturními památkami.

Rozdělování probíhá prostřednictvím zvláštní komise MK ČR, kritéria a způsob hodnocení je uveden v příloze ZÁSAD poskytování příspěvku z Programu ZAD, hodnocení se provádí objektivní metodou stanovení významu, užitečnosti a důležitosti a na základě možností státního rozpočtu - celkové částky. Je vyhlašován každoročně.

Vlastník projedná žádost včetně projektu záchrany kulturní památky samostatně na územním odborném pracovišti Národního památkového ústavu v Ústí nad Labem, a jde-li o národní kulturní památku na ústředním pracovišti NPÚ Praha, a předloží v termínu uvedeném na webových stránkách (www.mkcr.cz) odboru kultury a památkové péče Krajského úřadu Ústeckého kraje k vyjádření (doporučení). Následně vlastník žádost doručí odboru památkové péče Ministerstva kultury. O zařazení žádosti do Programu je vlastník písemně informován Ministerstvem kultury ČR v časové závislosti na rozpisu schváleného státního rozpočtu pro následující rok a po projednání v Komisi Ministerstva kultury pro Program.

4.1.3 Program regenerace městských památkových rezervací a městských památkových zón

Předmět určení:

Program je určen záchraně a rozvoji nejcennějších částí našich historických měst, kde je vyhlášena zóna nebo rezervace; dotace je určena především na zvýšené náklady spojené se zachováním a obnovou autentických prvků a konstrukcí kulturní památky.

Příspěvky poskytované v Programu jsou přísně účelové, mohou být použity jen na úhradu prací zabezpečujících uchování souhrnné památkové hodnoty kulturní památky, nikoli na modernizace objektů – např. zateplování, vytápění, elektroinstalace, rozvody vody, kanalizace, vzduchotechniky, zdravotně technické instalace, nové typy oken (dveří), zřizování obytných podkroví, nové vikýře atp; úpravy veřejných prostranství – úpravy komunikací, terénní úpravy; pořízení stavebně-historického a

restaurátorského průzkumu, projektové dokumentace; a na práce investiční povahy. Je každoročně vyhlašován.

Anketní dotazník zasílá Ministerstvu kultury České republiky obec s rozšířenou působností (Městský úřad Litvínov) po výběru objektů, dohodě a souhlasu jejich vlastníků se zařazením do ankety v listopadu předchozího roku (nezbytný podklad pro urychlení přípravy rozdělení příslušných finančních prostředků pro příští rok).

Sledována je zásada finanční účasti a zodpovědnosti všech zúčastněných: vlastníka, města a státu.

Vlastníci kulturních památek předloží Městskému úřadu Litvínov, odboru rozvoje města – úseku památkové péče a architektura města vybrané údaje o jednotlivých akcích obnovy následujícího roku, po předchozím oznámení ministerstva kultury, že finanční prostředky na daný účel jsou u příslušného úřadu zajištěny. Tyto údaje se vykážou v souhrnném přehledu na stanoveném formuláři, spolu s předepsanými doklady (podle Zásad tohoto Programu). Formuláře souhrnných přehledů s doklady pak potvrzují určené instituce státní správy a státní památkové péče a zástupci pracovní skupiny pro regeneraci.

4.1.4 Program péče o vesnické památkové rezervace a zóny a krajinné památkové zóny

Předmět určení:

Program je určen na podporu a obnovu památek lidové architektury - zemědělské usedlosti, chalupy, kapličky, boží muka apod., které se nacházejí v uvedených památkově chráněných územích. Je vyhlašován každoročně.

Žádost podává vlastník předkládá Ministerstvu kultury prostřednictvím územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Ústí n/L.

4.1.5 Program restaurování movitých kulturních památek

Předmět určení:

Program určen na restaurování movitých kulturních památek a jejich souborů, které jsou významnými díly výtvarných umění a uměleckořemeslnými pracemi - oltáře, sochařská díla, kostelní lavice, varhany, obrazy.

Vlastník movité kulturní památky předkládá odboru památkové péče Ministerstva kultury prostřednictvím územního odborného pracoviště Národního památkového ústavu v Ústí n/L v jednom roce, o zařazení akce do Programu bude vlastník písemně informován Ministerstvem kultury v roce následujícím (nebude-li stanoveno jinak). Program je vyhlašován každoročně.

4.1.6 Program „Podpora obnovy kulturních památek prostřednictvím obcí s rozšířenou působností“

Předmět určení:

Finanční prostředky jsou určeny na zachování a obnovu nemovitých kulturních památek, které se nalézají mimo památkové rezervace a zóny, nejsou národními

kulturními památkami, a které nejsou ve vlastnictví České republiky. Program byl vyhlášen poprvé pro r. 2008, dále je vyhlašován každoročně.

Vlastník památky předkládá odboru památkové péče Ministerstva kultury ČR prostřednictvím úseku památkové péče a arch. města odboru rozvoje města Městského úřadu.[A]

4.1.7 Program „Podpora obnovy venkova“ (dotační titul č. 4 – Podpora obnovy drobných sakrálních staveb v obci):

Předmět určení:

Podpora na obnovu drobných sakrálních staveb (kaple, kaplička, socha, boží muka, kříž, úprava prostranství v okolí drobných sakrálních staveb), které nejsou prohlášeny kulturní památkou a jsou v majetku obce).

Dotace je poskytována až do výše 70 % celkové výše skutečně vynaložených uznatelných nákladů akce. Dolní limit dotace na 1 akci činí 50 tis. Kč, horní limit dotace na 1 akci činí 400 tis. Kč. Program je vyhlašován nepravidelně dle MMR ČR.

Žádost podepsaná starostou obce se doručí se všemi předepsanými přílohami do podatelny Ministerstva pro místní rozvoj.

Garantem tohoto programu je Ministerstvo pro místní rozvoj ČR.

Regionální programy:

4.1.8 Program na záchranu a obnovu kulturních památek Ústeckého kraje

Předmět určení:

Zejména na záchranu bezprostředně ohrožených hodnotných architektonických a historických kulturních památek, záchranu a obnovu movitých i nemovitých kulturních památek v Ústeckém kraji (opravy a rekonstrukce hradů, zámků, církevních staveb, lidové architektury, hodnotné městské architektury, historické zeleně, technických památek, restaurování plastik a vybavení interiérů) a zachování kulturně-historického charakteru a výpovědní hodnoty nemovitých a movitých kulturních památek. Program je vyhlašován každoročně.

Vlastník předkládá žádost odboru kultury a památkové péče Krajského úřadu Ústeckého kraje.

4.1.9 Česko-německý fond budoucnosti

Předmět určení:

Fond je určen péči o stavební památky a hroby a jejich obnova (důležité hledisko: celoroční návštěvnost a význam památky jak pro českou, tak pro německou veřejnost).

Soukromé – nestátní fondy:

4.1.10 Nadace českých památek

Předmět určení:

Podpora činností směřujících k záchraně, zachování a využití hmotných a duchovních památek vztahujících se k území České republiky a podpora vzdělávacích aktivit ve vztahu k záchraně a využití památek (převážně drobné kulturní památky, nemovité i movité, včetně takových, které nejsou zapsány do státního seznamu památek)

4.1.11 Nadace Občanského fóra

Předmět určení:

Fond se zaměřuje na drobné, opomíjené památky – malé modlitební kapličky, venkovské kostelíky, boží muka, svaté sošky, fontánky pod.

4.1.12 Nadace Via

Předmět určení:

Nadace je určena pro záchranu drobných památek místního významu.

4.1.13 Dobročinný fond Philips Morfia ČR

Předmět určení:

Fond je zaměřen na drobné kulturní památky (kapličky, boží muka, výklenkové kaple apod.)

4.1.14 Purkyňova nadace

Předmět určení:

Přednostně se zaměřuje na stavební památky severozápadních Čech.

Zahraniční fondy Evropské unie:

4.1.15 Strukturální fondy

Předmět určení:

Rekonstrukce a obnova památek regionálního významu pro potřeby ČR včetně nezbytné doprovodné infrastruktury (kulturní, technické i průmyslové památky), rekonstrukce a obnova objektů a budov pro potřeby ČR (např. skanzeny, muzea a obdobná zařízení)

4.1.16 Europa Nostra Restoration Fund Grant

Předmět určení:

Ohrožené stavby s historickou a architektonickou hodnotou.

4.1.17 Norský fond

Předmět určení:

Uchování evropského kulturního dědictví:

1. ochrana a obnova nemovitého kulturního dědictví národního významu,
2. obnova historického a kulturního dědictví v regionech

5. Estetické aspekty

5.1 Typologie objektů

5.1.1 Kapličky

V obcích, které si díky svému rozpočtu nemohly dovolit výstavbu kostela, vznikaly malé kapličky. Nejčastěji se tyto stavby budovali na návsi a to v architektonickém rázu, jež většinou ač s jistým zpožděním korespondoval v jednodušší podobě se slohovými prvky oné doby.

5.1.2 Smírčí kříže

Mezi drobné církevní stavby jako součást kulturní krajiny patří kamenné kříže, které se u nás také nazývají kříže smírčí. Bývají zhotoveny z jednoho kusu kamene a jejich ztvárnění vypovídá o různé řemeslné úrovni jeho zhotovitele. Tesány bývali z pískovce, žuly, arkosy opuky či porfyru, z čediče i hrubozrnných slepenců.

Převážná většina kamenných křížů nese vytesaný reliéf kříže, náradí, zbraně nebo v mnoha případech letopočet a text.

Stanovení stáří křížů je obecně velmi těžké ať již z důvodu nesnadnosti určení doby ztvárnění díky zvětrání materiálu nebo díky různým teoriím vzniku kamenných křížů a křížových kamenů.

Tradice vztyčování smírčích křížů sahá nejspíše až dob gotiky. K přiblížení tohoto problému je nutno se zmínit nejprve o příčinách jejich stavby. Dle výkladu o původu kamených křížů v publikaci (S. Weiser, J. Vít, V. Urfus, Kamenné kříže Čech a Moravy, Praha 1997) lze teorie původu vzniku kamenných křížů rozdělit takto:

- 1) Kult znamení smrti neboli pamětní význam.
- 2) Smírčí význam.
- 3) Hraniční znamení.
- 4) Misijní původ.
- 5) Projevy germánské symboliky – víry v božstva a hrdinských eposů.
- 6) Symboly rekatolizace.
- 7) Znamení u cest.

Zde chci zmínit zejména smírčí význam kamenných křížů, protože teoretizování není cílem této práce.

Vírou v Boha založená středověká společnost se díky poutním cestám, tradici pokání a různým pašijovým slavnostem odprošťovala od svých hříchů a snažila se o dosažení smíru s Bohem. Takovéto odčinění viny se tím přenášelo i do trestního řádu společnosti ale metody starozákonního zub za zub, oko za oko se v této době již zdály být duchovně nedostačující a proto se někdy ukládala jako součást novějšího významu povinnost vytesat kříž na usmíření duše a s rodinami obětí.

Smírčí kříže tedy vznikaly jakoby za trest či jako upomínka k určitému neštěstí, ke kterému v tomto místě došlo. Vztyčení smírčích křížů bylo součástí tzv. smírčích smluv. Ty bylo možné nalézt zejména ve starých rychtářských, patrimoniálních a klášterních knihách, které jsou dnes již dávno nedochované, ale ústně ještě tradované. Ačkoliv existuje nepoměr mezi množstvím dochovaných smírčích smluv a nalezených křížů a to zřejmě právě díky nedochování většiny úředních dokumentů té doby, je tato teorie prokazatelná.

Do této skupiny je možno zařadit také tzv. křížové kameny a kruhové stély, jež mají sice trochu jiný tvar, avšak svým charakterem a důvodem vztyčení jsou smírčím křížům velmi blízké. Křížové kameny mají vzhled obdélníkové stély s křížovým reliéfem a často jsou doplněny rytinami a nápisy.

Kruhové stély obvykle tvoří jen kruhová deska s podstavcem, na které se vyskytují reliéfy kříže ať keltského, templářského nebo maltézského původu.

Smírčí kříže byly někdy snášeny do vesnic nebo jejich blízkosti, což mohlo sloužit k označování katolické vesnice v období katolické reformace. Z důvodu symbolicky zviditelnit vítězství katolicismu. Když se žádný smírčí kříž v okolí nenalézal, nezbývalo nic jiného než nějaký kříž vytvořit.[2]

5.1.3 Kříže

Kříž, jako obraz umučení Krista a jeho utrpení, je křesťanským symbolem s širokým využitím. Je znakem víry, označuje místo úmrtí, je kladen na hroby, slouží jako znamení k požehnání. V sakrální symbolice má proto neodmyslitelné postavení ať už díky své jednoduchosti či snadnosti jeho zhotovení. Ke kříži vedou modlitby všech křesťanů. A bylo tomu tak již v dobách středověku, kdy se křížů používalo tam, kde nebylo možno vystavět kostel ani kapličku, ale bylo nutné své modlitby někam nasměřovat.

Díky pronikajícímu křesťanství tak byly kříže vztyčovány na návších a při vstupu do vesnic. Byly budovány z nákladů obcí a příspěvků jejich obyvatel. Později pak křížem bývala označována i popraviště.

Původních dřevěných křížů se dochovalo jen velmi málo, díky povětrnostním vlivům a vandalismu. Častější bývají zmínky přežívajících místních názvů jako např. „U třech svatých“ kde většinou stávaly tři dřevěné kříže. Jednalo se o primitivní znázornění Kalvárie, kde dva menší kříže zobrazovali dva lotry, ukřížované spolu s Ježíšem Kristem a prostřední nejvyšší se samotným Kristem zhotoveným z odolnějšího materiálu například z plechu.

Vyjímečně byly tyto dřevěné kalvárie nahrazeny pískovcem a zbytky původních křížů byly do kamene vkládány jako relikvie. Dřevo z těchto křížů bylo užíváno taktéž

pro pověrečné vykuřování světnic proti nemocem lidí nebo i chlévů, aby se tímto ochránil i dobytek.

V době baroka přicházel nový typ kříže na honosném kamenném podstavci. Vlastní kříž býval buď kamenný, železný či doplněný polychromovaným plechem. Od poloviny 19. století v období pozdního empíru se u nás začala objevovat litina jako nový a velmi vhodný materiál pro výrobu křížů i korpusů těla Krista.

Levnější variantou se stalo železo a tak se rozšířily kříže železné s plechovou postavou Krista a někdy i Pannou Marií, vše bohatě polychromované.

Stavba těchto křížů má několik hlavních okruhů:

- 1) Kříže stojící u kostelů a hřbitovů zejména z důvodu posvěcení daného místa, případně sloužící jako místo modliteb v době kdy je kostel uzavřen.
- 2) Kříže jako připomínky nehody či jako poděkování Bohu a patronům za šťastný konec nebo přečkání katastrofy (mor, hlad, povodeň)
- 3) Skupina křížů stavěna bohatými sedláky a starosty vesnic pro demonstraci cti k náboženství a tak i své bohatství.
- 4) Kříže jako obranný nástroj před zlými duchy a ďáblem, kam je možné zařadit kříže na křižovatkách cest a na popravištích.[2]

5.1.4 Boží muka

Symbolizují sloup, u něhož byl Kristus bičován. Stavěna byla v období od 14. do počátku 20. století, nejčastěji v podobě kamenného sloupu zakončeného do tří stran s výklenkem s lucernou a křížem na vrcholu. Z období baroka a z 19. století jsou nejčastěji známy zděná boží muka na trojhranném či čtyřhranném půdorysu.

Některá boží muka jsou po hranách zdobeny torcováním (stáčením dřívku do šroubovice). Kaplice na vrcholku bývala mírně přesazená na jedné nebo i na všech staranách. Hlavní ozdobou byl reliéfní krucifix (proto boží muka), který se doplňoval o výjev z Kristova utrpení.

Boží muka většinou stávala podél cest, obchodních stezek a lemovala cesty k popravišti. Někdy kaplice sloužily také jako textová pole nesoucí údaje o fundátorovi, kameníkovi, popřípadě na nich byly vyobrazeny letopočty, erby apod.

Co se týče materiálu, sloupy byly tesány z pískovce, pokud to ovšem bylo možné. V místech kde se pískovec nenacházel, byl použit jiný materiál, nejčastěji žula, která se však hůře opracovávala a proto se vyznačovaly hrubšími tvary a byly poněkud strohé. V kapličce na vrcholku mohl být prázdný prostor, reliéf svatých nebo pouhé niky, do nichž se vkládaly svaté obrázky malované na plech.

Dle způsobu stavby pozdějších božích muk je možno dělit na boží muka sloupková a pilířová. Liší se zejména tím, že pilířová boží muka mají robustnější čtverhranný dřív a často jsou stavěna z cihel a omítnuta, nebo jsou sestavována z kvádrů pískovce, což umožňovalo zručnému kameníkovi vytvořit bohatě zdobené římsy s ornamenty a reliéfy svatých.

V Severních Čechách byla oblíbena spíše boží muka jednostranná, tesaná z pískovce. Vyjímkou však není ani stavěná z cihel. Nazývají se také zastavení, čímž připomínají zastavení na křížových cestách.

5.1.5 Křížové cesty

Stavěly se u cest vedoucích k poutním místům a byly tvořeny zastaveními většinou ve formě božích muk či výklenkových kapliček.

5.1.6 Sochy a plastiky

Většinou zase stavěny ze stejných pohnutek jako kříže, jen jejich ztvárnění bylo náročnější a proto byly dražší a prestižnější záležitostí. Počet a vyobrazení soch se v každém regionu liší a to zejména díky dostupnosti materiálu a různým sochařským a kamenickým dílnám, které je do měst a obcí dodávaly. Největší rozmach ve stavbě soch a plastik byl zaznamenán v baroku, tvorba pokračovala i v dobách klasicismu a později se navazovalo na barokní vzory.

Jednotliví světcí se od sebe odlišovali a rozeznávali díky způsobu nazývanému ikonografie. Každému svatému byl přiřknut postoj a atributy, podle kterých byl kýmkoliv vzdělaným rozeznán. Pro lepší orientaci uvádím níže seznam nejběžněji ztvárňovaných světců, jejich patronace a atributy. Díky tomuto je možno lépe rozeznat nejen sochy, ale i reliéfy na soklech křížů či božích muk.

5.2 Ikonografie nejzobrazovanějších Světců

5.2.1 Svatý Jan Nepomucký.

Postava arcibiskupského vikáře, kterého prvně zmiňoval a zdůrazňoval údajně Václav Hájek z Libočan. Je nejčastěji ztvárňovanou sochou v naší kulturní krajině. Jeho uctívání šířili v období protireformace především jezuité. Jan Nepomucký se narodil kolem roku 1345 v Pomuku a zemřel mučednickou smrtí v Praze. Je zobrazován se svatozáří s pěticípými hvězdami kolem hlavy, držíc v ruce krucifix či může třímat palmovou ratolest jako znak všech mučedníků. Vzhledem k jeho osudu, kdy byl svržen z Karlova mostu, pro svou mlčenlivost při snaze vymoci z něj zpovědní tajemství královnou Žofie, je považován za patrona mostů.

Dále za patrona Čech, kněží, zpovědníků, lodníků, veslařů, mlynářů a také ochránce proti pomluvám, proti nebezpečí vody, bezpečného putování a šťastného návratu. Je považován za přímluvce za mlčenlivost a za uchování zpovědního tajemství.[4]

5.2.2 Svatý Florián.

Muž legend a pověstí ze 3. století, narozen v Zeiselmauer u Vídně. Jeho jméno je odvozeno z latiny, kde „florianus“ znamená kvetoucí, rozkošný. Florián byl podle tradice důstojníkem římské armády a významným úředníkem ve městě Lauriacum což je dnešní Enns v Rakousku. Bývá tesán jako voják ve zbroji s vědrem hasící dům v plamenech, který mu leží u nohou. Jeho sochy bývaly kdysi umístěny jako záštita

proti požáru ve výklencích domů nebo na fasádě. Jiným atributem, s nímž je Florián vyobrazován je mlýnský kámen, který jej snad v okamžiku popravu stáhl pod hladinu řeky.

Je patronem hasičů, hrnčírů, kovářů, kominíků, mydlářů, sládků, bednářů, zedníků, ale také Horního Rakouska, Bologne, Krakova a celého Polska. Dále je ochráncem proti suchu, ohni, povodním a neúrodě polí.

5.2.3 Svatá trojice.

Je znázornění Boha v myšlence trojjednosti. Boha tu představuje Bůh Otec (stařec), Bůh Syn (Ježíš Kristus) a Duch Svatý (holubice). Spíše než samotné je lze spatřit s Pannou Marií. Obvyklý je také výjev Korunování Panny Marie, kdy je vynášena anděly do nebe a doprovázena i svatou trojicí. Panna Maria často stojí na podstavci kamenných křížů a s výrazem trpícího pohledu na umírajícího Krista.

5.2.4 Svatý Kryštof.

O Kryštofovi toho není tolik známo, i když patří mezi nejoblíbenější světce. Narodil se pravděpodobně ve 2. století v Kánaanu v dnešním Turecku a zemřel snad v Lýkii kolem roku 250. V pověstích se o něm hovoří jako o člověku velkého vzrůstu, který žil u poustevníka, který ho vzdělával v křesťanské víře a údajně mu doporučil, aby se pohyboval podél řek a přenášel lidi na opačnou stranu. Tak se i stalo. Jedné bouřlivé noci bylo jeho břemeno, ačkoli šlo o malé dítě mimořádně těžké a nabývalo na váze cestou přes brod. Když se podařilo přejít na opačný břeh, dítě bylo jasně poznat jako Ježíš Kristus. Tehdy prý došlo i k přejmenování z původního jména Offero na Christoforos – nosič Kristův.

Kryštof je patronem dopravy, bezpečných cest, řidičů, automobilistů, pilotů, vozků, vorařů, převozníků a jiných cestovatelů. Je také přímluvce proti náhlé smrti, proti moru, nákazám, nečasům a kroupám. Je pomocníkem proti očním chorobám, bolestem zubů a ranám.

5.2.5 Svatý Roch.

O tomto patronovi proti morovým nákazám je známo zhruba jen, že žil přibližně na přelomu 13. a 14. století. Byl zařazen mezi poutníky, protože procestoval velkou část Evropy. Na svých cestách ošetřoval nemocné, obzvláště nemocné morem, jichž se často ostatní štítili nebo obávali i blízcí příbuzní. Rocha lze spatřit ve společnosti dalších světců, zaštiťujících středověk proti moru, tedy vedle svatého Šebastiána, Kosmy a Damiána. Roch bývá zpodobňován jako putník s holí a mošnou. Přitom světec nadzvedává tuniku, aby ukázal na příznačnou bolístku v podobě černé skvrny na vnitřní straně stehna, kde se mor nejčastěji projevoval. Provází ho pes, který v tlamě nese bochník chleba. I samotný Roch byl údajně postižen touto „černou nemocí“ a v lese, kde se o něj nikdo nestaral, ho krmil právě zmíněný pes.

Roch je patronem Lékařů, lékárníků, nemocných, nemocnic, zajatců, sedláků, truhlářů a dlaždičů. Pomocníkem proti moru, nákazám, proti choleře, vzteklině, chorobám na nohou a kolenou a také jako záštita proti neštěstí.

5.2.6 Svatá Barbora.

Její život je řazen mezi 3. a 4. Století a je zbudován z legend. Otec, pohanský šlechtic Dioskuros, nechal postavit pro svou dceru věž, do které ji uvěznil, aby byla chráněna před křesťanskými vlivy. Dívku však neuhlídál a v době otcovi nepřítomnosti se nechala pokřtít. Do věže s dvěma okny v níž byla uvězněna nechala vysekat okno třetí, což symbolizovalo Boha Otce, Syna a Ducha svatého. Barbora skončila před soudem a nakonec byla i sřata. Mistrem popravčím, byl jak praví legenda, sám otec Barbory, který zahynul hned po vykonání trestu. Atributem Barbořiny zpodobnění je věž, malé dělo, kalich a palmová ratolest.

Barbora je patronkou Horníků a důlní činnosti a to zřejmě proto, že v okamžiku, kdy se na ni vrhl otec, otevřela se země a dívku přikryla. Je patronkou také dělostřelců, věží, architektů, stavebních dělníků, pokrývačů, zedníků, tesařů, zvoníků, hrobníků, kloboučníků, pevností, je ochránkyně dívek, zajatců, proti náhlému úmrtí způsobenému důlními závaly a zásahy dělových koulí. Barbora je taktéž pomocnicí proti horečce, moru, umírajících a za dobrou hodinku smrti a v nouzi záštita proti ohni a bouři.

5.2.7 Svatý Jiří.

Uvádí se, že se narodil ve 3 století, nejspíše v Kappadokii v Malé Asii a zemřel za Diokleciánova pronásledování křesťanů okolo let 303 – 305 v Nikodémii v dnešním Turecku. Jiří se dle tradice stal vojákem a dosáhl vysoké hodnosti, ale přidržel se Boha a byl velmi zbožný. Podle pověstí přežil hojná utrpení – vypil otrávené víny, byl položen na kolo s nastavenými dvojsečnými meči, vhodili jej do rozpáleného vápna, byl ponořen do kotle s roztaveným olovem a posléze byl sřat. Poprava je zřejmě to jediné nač se dá spoléhat. Jinak jde ve směs o legendy, včetně boje s drakem, který žil v libyjské Sileně a trýznil zdejší lid svým dechem. Silenští mu předkládali denně 2 ovce, později děti, pak ženy a muže, o nichž rozhodoval los. Jiří tohoto draka probodl kopím a dovedl ho jako ochočené zvíře do města, kde ho před zraky lidí usmrtil a zachránil tak princeznu Cleolindu, která byla na řadě v obětování. Proto je vyobrazován na koni při boji s výš uvedeným drakem.

Je patronem rytířů, vojáků, jezdců, zbrojířů, rytířských řádů a skautů pro jeho čestnost, odvalu a chuť pomáhat ostatním, je ochráncem proti pokušení, proti válečnému nebezpečí a ochráce stád. Je přímlyvcem za dobré počasí a pomocníkem proti moru, horečce a kožním chorobám.

6. Terénní výzkum a dokumentace

Specifikace cílů:

- 1) Prvním cílem této diplomové práce ve výzkumné části je vypracovat terénní mapu a pokusit se popsat vlastnickou strukturu drobných církevních staveb na Litvínovsku

Použité metody pro splnění prvního cíle jsou:

Terénní výzkum, což obnáší fyzické navštívení jednotlivých sakrálních staveb, fotodokumentace, nahlížení do katastru jednotlivých obcí a samotná konzultace s administrátorem římskokatolické farnosti.

K tomuto cíli bych vznesl hypotézu, že převážná většina drobných církevních staveb na Litvínovsku budou patřit místní samosprávě.

- 2) Druhým cílem této diplomové práce je shromáždit data o fyzickém stavu drobných církevních památek.

Pro stanovení druhého cíle byly použity tyto metody:

Fotodokumentace drobných sakrálních staveb v terénu, fyzická prohlídka objektů, poznamenávání a ověření závěrů o stavu na farnosti.

Hypotézou k tomuto cíli je očekávání, že úroveň fyzického stavu památek s ohledem na napjaté rozpočty měst v době ekonomické krize, nebude na nejlepší úrovni.

- 3) Třetím cílem je popsat míru využití nejen Evropských dotačních titulů na zachování, restauraci případně rekonstrukci drobných církevních staveb

Metody pro splnění tohoto cíle jsou:

Šetření u vlastníků objektů, analýza všech vhodných dotačních titulů.

Hypotéza: Výsledky tohoto zkoumání nelze odhadovat, lze pouze očekávat že vzhledem ke složitosti a k míře spolufinancování, že čerpání těchto dotačních titulů bude na nízké úrovni.

Výčet obcí a památek ve vyznačené lokalitě

Zobrazené území Litvínovska jako předmět zájmu o drobné církevní stavby jako součást kulturní krajiny uvádím na mapce s červenou plochou v obrazové příloze. **(příloha č. 1)**

Seznam obcí Litvínovska (seřazeno dle abecedy):

Brandov
Český Jiřetín
Hora svaté Kateřiny
Horní Jiřetín
Horní Jiřetín - Jezeří
Klíný
Křižatky
Litvínov
Litvínov - Janov
Lom

Louka u Litvínova
Mariánské Radčice
Meziboří
Mníšek
Nová ves v Horách

6.1.1 Brandov

Historie obce

Svým vznikem se Brandov řadí spíše mezi obce mladší - ves byla založena až v 16. století. První dochovaná písemná zmínka o Brandově pochází z roku 1549, svůj název původní ves nejspíše přejala od svého pravděpodobného zakladatele Němce Branda. Samotný pojem Brand znamená žár, pálení, požár, německý kolonista jej dostal díky svému způsobu získávání půdy - vypalování lesů. Vznik a rozvoj krušnohorského osídlení byl úzce vázán s těžbou mědi a stříbra. Brandov byl významný těžbou železné rudy, mnoho zdejších obyvatel se také věnovalo dřevovýrobě.

Již koncem 16. století byl Brandov městečkem ulicového typu s obdélníkovým úzkým náměstím. K roku 1622 je zde zmiňován i kostel. V letech 1720 - 1730 proběhla výstavba barokního kostela Archanděla Michaela. Jedná se o jednolodní stavbu s polokruhovým ukončeným presbytářem s obdélníkovou sakristií a kaplí po stranách. Průčelí s plochým středním rizalitem je vyvrcholeno křídlovým štítem. Z roku 1730 pochází také zdejší socha sv. Jana Nepomuckého. V roce 1780 byla v Brandově nově zřízena fara.[B]

Výčet dochovaných památek:

Socha svatého Jana Nepomuckého (příloha č.2)

Tato pískovcová socha z roku 1730 se nachází v obci hned vedle jednolodního kostela Michaela Archanděla, který stojí na pravo při silnici Brandovem do Hory svaté Kateřiny.

Stav: Socha je velmi zchovalá, bez viditelného poškození a nánosu na povrchu.

Vlastník: Socha se nachází na pozemku jejímž vlastníkem je obec Brandov.

Katastrální území: Brandov 609030, bez evidenčního čísla, bez čísla popisného.

Kaple na nebe vstoupení Páně

Pseudogotická kaple, trojboce ukončená, se zvoničkou v průčelí se nachází na hřbitově.

Stav: Kaple v dobrém stavu, velmi zachovaná.

Vlastník: Kaple se nachází na pozemku obce Brandov, bez evidenčního čísla, bez čísla popisného.

Výčet nedochovaných památek:

Kaple u křižovatky

Tato kaple u křižovatky severozápadně od kostela byla zbořena. Stála u dnešní autobusové zastávky blízko odbočky do Gabrieliny Huti.

Kaple na hřbitově

Nacházela se jižně od osady a byla zbořena. Pozemek, na němž kaple stála (pozemková parcela č. 830/1 v k.ú. Brandov), patří Lesům ČR, s.p. Nyní se na jejím místě nacházejí dva nové domy s restauracemi a dvě haly trhovců.

6.1.2 Český Jiřetín

Historie obce

Český Jiřetín byl založen roku 1592 jako dřevorubecká osada. Jeho prvním majitelem byl Jiří z Lobkovic - od něj byl pravděpodobně odvozen také původní název obce. O dalším vývoji osady máme bohužel pouze velice málo zpráv, jisté však je, že vývoj obce, stejně jako život jejích obyvatel (původně téměř výhradně dřevorubců) byl vždy úzce spjat s potokem a vodou vůbec.

Roku 1760 si zde nechal hrabě E. P. Waldstein - Wartenberg postavit lovecký zámek, a protože si měl vzít princeznu z rodu Lichtenštejnů, nazval jej Lichtenwald, tento název tak měl vyjadřovat spojení obou rodů. Tento zámek sloužil vrchnosti při lovu tetřevů, jelenů a jiné zvěře, později se stal myslivnou a loveckou chatou - tomuto účelu slouží v podstatě dodnes.

V letech 1954 - 63 probíhal na Flájském potoce výstavba Flájské přehrady. Hlavním úkolem tohoto unikátního technického díla (jedná se o jedinou pilířovou přehradu v ČR) je zásobovat Teplicko a Mostecko pitnou vodou. Během stavby přehrady byla zatopena obec Fláje, z níž byl do Českého Jiřetína přestěhován unikátní dřevěný římsko-katolický kostel sv. Jana Křtitele, pocházející z roku 1563. Tento kostel byl nejprve v roce 1962 na přesun připraven, aby byl v roce 1969 přestěhován na dnešní místo. V roce 1995 zde byla dokončena rekonstrukce interiéru, ve kterém byla umístěna i zajímavá expozice, dokumentující život v Krušných horách.

Český Jiřetín je dnes vyhledávaným horským střediskem, nabízejícím svým návštěvníkům po celý rok řadu zajímavostí a služeb. V zimě si zde na své přijdou i milovníci zimních sportů, jimž zdejší lyžařské středisko nabízí 3 sjezdovky a 3 vleky, které jsou v provozu i ve všední dny. Běžkaři se pak mohou ze střediska napojit na Krušnohorskou lyžařskou magistrálu. V posledních letech v obci podnítl hraniční

přechod do sousedního Německa i větší podnikatelské aktivity - v centru obce, pár kroků od hranice, je stánková tržnice.[C]

Výčet dochovaných památek:

Kamenný Kříž (příloha č.3)

Klínový kříž z ruly s třináctiřádkovým nápisem: „ANNO 1690 DEN 3.IV ISTAVF DIESM OHRT ANDREAS BAUSNER AUS DER GEME IHEGE ORGENSDORF VON POSEN MENSCHEN ERSCHLAGEN WOR DEN DIESEN SEEL GOT GNAD IG SEIN WIRD“ což je volně přeloženo jako: Na tomto místě byl 3. června 1690 zlými lidmi zabit Andreas Banzner z Českého Jiřetína. Jeho duši bůh budiž milostiv.

Jeho rozměry jsou 100x47x16 cm a nachází se 50m severně od loveckého zámečku při cestě z Klínů do Českého Jiřetína

Stav: Stav tohoto smírčího kříže je velmi zachovalý, jistě neodpovídá stáří. Bez patiny, nově tesaný. Jistě nejde o původní smírčí kříž. Což dokládá přiložená dobová fotografie původního kříže v příloze č.3

Vlastník: Vlastníkem pozemku loveckého zámečku je Lichtenwald s.r.o.

Katastrální území: Český Jiřetín 622915, kříž je bez čísla popisného a bez evidenčního čísla.

Litinový kříž na kamenném podstavci (příloha č. 4)

Kříž se nachází u přesunutého farního kostela sv. Jana Křtitele z Flájí a byl vztyčen na památku kněze, který prvně v kostelíku kázal.

Stav: Velmi zachovalý, nově natřený železný kříž se zachovalým podstavcem.

Vlastník: Vlastníkem je dle katastru nemovitostí římskokatolická farnost Fláje.

Katastrální území: Český Jiřetín 622915, bez čísla evidenčního i bez čísla popisného.

6.1.3 Hora sv.Kateřiny

Historie obce:

Město Hora Svaté Kateřiny leží v nadmořské výšce 696 m v české části Krušnohoří při Saské hranici. Katastrální hranici obce tvořila na severu státní hranice s Německem, v průběhu dějin vícekrát pozměňována, na severovýchodě katastrální obec Nová Ves v Horách, na východě obec Mikulovice, na jihu Lesná a polesí města Jirkova, na jihozápadě obec Malý Háj a na západě Brandov.

Původní název pro Horu Svaté Kateřiny měl být Hallberg a vznikl možná ze slova Kupferhall, názvu pro staré horní dílo. Podle staré pověsti došlo k pojmenování na St. Katharinaberg (také Katterberg) proto, že služka sloužící u vrchnosti měla při sekání trávy narazit na stříbro. Tím by se dalo eventuelně vysvětlit zvolení Svaté Kateřiny, protože je také patronkou horníků, za patronku farního kostela a města a její pojetí do městského znaku.

Přijatelnější se zdá vysvětlení, že jeden z bratří blíže nejmenované rodiny pocházející ze Saska jménem Hans Georg se svými lidmi našel poblíž dnešního města Johann-Georgenstadt /v Sasku/ rudu a založil horní město, které po sobě pojmenoval. Dalším nalezištěm rud, které objevil bylo místo, na kterém rovněž založil horní město, které pojmenoval po své sestře Anně na Annaberg /v Sasku/, obdobně založil Marienberg /v Sasku/ a po své třetí sestře Kateřině přeměnil původní Hallberg na Katharinaberg.

V 16. Století zde vznikl patrně také první farní kostel v Hoře Svaté Kateřiny, nasvědčují tomu opisy starých kostelních účtů z období 1566-1590 obsahující zprávy o rozšíření starého hřbitova. Od roku 1607 začaly přípravné práce na stavbu nového kostela, který byl slavnostně posvěcen 17. října 1611. Náklady na stavbu za posledního půlroku činily 641 kop. Tento nový kostel byl postaven jako evangelický. 15. Června 1556 je první zmínka o starém kostelíku. Roku 1599 nastupuje na faru Šimon Weber, potom co jeho předchůdce podlehl moru. Jeho působení je úzce spjato se vznikem domu Páně. Stavba kostela trvala pouze jeden rok. Druhou říjnovou nedělí roku 1611 byl na místě starého kostelíka vysvěcen nový. V následujících třech letech zde zuřil mor a vyžádal mnoho obětí, včetně faráře Webera, jeho ženy a jejich pěti dětí.

Weberovo jméno společně se jménem důlního mistra Jiřího Sattlera bylo vylito v roce 1616 Pavlem Münnichem z Loun na kateřinském náměstí do velkého zvonu, který dodnes visí na věži kostela, Řada katolických farářů začíná roku 1569 Friderikem Huneckem, který se zasadil o rekatolizace severních Čech. Do 80.let je kateřinská farní obec spravována převážně kostelem v Boleboři. Pod vedením katolických kněží probíhají v kostele různé stavební úpravy. Patří mezi něj empora na západní straně. Kostel získává přístavbou dvorní komory dvou arkýřů půdorys kříže. V roce 1779 přechází do rukou České dvorní komory a tím i do rukou panovníka země Josefa II.

V roce 1783 začínala přestavba kostela, která se táhla až do pozdního léta 1786. Nejdříve byla upravena podlaha a zhotovena nová dlažba. Následovalo vybavení sakristie a kazatelny. Byly vybourány dveře ze sakristie na ulici.

Roku 1784 se znovu postavila již rozpadlá horní kaple. Vzhled horní kaple zřejmě vystihuje sociální situaci horního města po dolování. Farář Janka nechal na oltářním obraze znázornit Krista, jak v poušti nasytil mnoho tisíc lidí několika chleby a doufá, že si jeho obec vezme z obrazu příklad.

V památném roce 1786 byla stržena stará střecha kostela spolu s dřevěným stropem a přistoupilo se k opravě kostela. A už uprostřed června stál nový krov spolu s falcovanými prkny a šidley pokrytá celá střecha. Bylo toho opravdu třeba, neboť

krátce na to nastalo deštivé období. Špatné počasí bylo i příčinou, že práce na rákosovém stropu postupoval liknavě. V zaří bylo vše, co bylo potřeba obnovit ukončeno, rákosový strop i hlavní oltář vymalovány. Malířem byl byl Josef Fux, kateřinský rodák. Po ukončení malířských prací se sloužila 17. Neděli po Svatodušních svátcích slavnostní bohoslužba, kterou celebroidal prelát oseckého kláštera.

Farář Janka ve svém kázání představil také obnovenou budovu kostela a tři velké Fuxem vytvořené nástrovní malby – Narození Krista, Setkání Krista s hříšnicí v domě farizeje Šimona a Ukřižování Krista. Nástrovní malby spadají svým slohem do 18. Století. Pohyby a gesta znázorněných osob ukazují na dobu baroka.

Až po dnešní dobu přestál farní kostel mnoho kritických situací. Téměř každý rok sděluje kronika o špatném počasí, požárech, jako o nebezpečí z uhození blesku. Pozdně barokní obdélníkový s trojbokým závěrem, se sakristií a oratoří v patře po severní straně s předsíní po jižní straně a s mohutnou hranolovou věží v západním průčelí. Věž s malými kruhovými okny a cibulovou bání, předsíní plochostropá.[D]

Výčet dochovaných památek:

Socha Piety u kostela sv. Kateřiny (příloha č. 5)

Pískovcová socha Panny Marie držící ležící tělo Krista v náručí pochází z roku 1729. V soklu je vytesán Svatý Josef s děckem v náručí. Socha je součástí komplexu kostela sv. Kateřiny.

Stav: Socha zachovalá, s mírnou patinou na povrchu. Vlivem nepříznivých podmínek je porostlá lišejníkem.

Vlastník: Vlastníkem je obec Hora svaté kateřiny.

Katastrální území: Hora Svaté Kateřiny 641774, Památka je bez evidenčního čísla a bez čísla popisného stejně jako kostel, jejíž součástí tato socha je.

Mariánský sloup (příloha č.6)

Na náměstí stojí Mariánský sloup z roku 1714 s dvojsochou Immaculaty.

Stav: Zachovalý, bez výrazných známek patiny, v době fotodokumentace probíhaly úpravy okolí této památky.

Vlastník: Vlastníkem zřejmě obec Hora svaté Kateřiny

Katastrální území: Hora Svaté Kateřiny 641774. Památka je bez evidenčního čísla a čísla popisného, zřejmě není ani číslo parcely na kterém se nachází.

Kaplička se sochou sv. Jana Nepomuckého (příloha č.7)

Polorozpadlá kaple byla opravena na náklad obce v roce 2005. Do ní pak byla umístěna socha nalezená v potoce v 60. letech minulého století. Sochu oopravili a doplnili o chybějící hlavu Svatého Jana, němečtí sousedé pod vedením dr. Pacha.

Kaple se sochou byla vysvěcena v roce 2005. Původně socha pochází z roku 1715.

Stav: Po rekonstrukci v roce 2005 je dobrý, nová střecha, omítka však zvlhla a opět začíná opadávat.

Vlastník: Vlastníkem je obec Hora svaté Kateřiny. Kapličku nelze v katastru nemovitostí nalézt.

Výčet nedochovaných památek:

Kaplička ECCE HOMO (příloha č. 8)

Před 300 lety začali občané města Hory Svaté Kateřiny se stavbou kapliček na svazích v okolí Kateřiny. Mezi prvními byla kaplička s názvem ECCE HOMO, která byla zastávkou pro havíře do práce i z práce, kde se modlili za šťastný průběh práce ve štolách Mikulášské, Kateřinské a Veselé mysli. Kaplička byla přistavěná ke skále u cesty mezi horní a dolní částí obce. Stála v ní pískovcová socha Krista z roku 1732 vytvořená Kiliánem Hofmannem a nachází se nyní v Litvínově. Byla obdélná, se stanovou střechou a stěnami krytými šindelem.

Na této skále je umístěna plastika s hlavou Krista s trnovou korunou. Umístění nápisu ECCE HOMO je dle pověsti proto, že majitel Hory Svaté Kateřiny a Mikulášské štolý při jízdě na koni spadl a kutálel se ze svahu. Jako zázrakem vyvázl bez zranění a z vděčnosti nechal postavit tuto Kapličku. Obec plánuje její celkovou obnovu, přičemž zatím byla obnovena dne 01.08.2001 plastika a do výše 0,6 metru vyzděn podstavec, díky českým a německým přátelům zejména zásluhou dr. Pacha ze Saska.

Kaple jihovýchodně od kostela

Kaple byla zbořena a byla velmi podobná kapli jihozápadně od kostela, jen byla trochu větší. Stávala ve vidličce mezi silnicemi při cestě od Transgazu směrem do obce, kde doleva z hlavní odbočuje silnice do kopce k rozhledně. - Obec neplánuje její obnovu.

6.1.4 Horní Jiřetín

Historie obce:

Jiřetín je poprvé písemně připomínán k roku 1263 v listině upravující poddanské povinnosti. Majitelem vsi byl tehdy Protiva (zřejmě z rodu pánů z Rýzmburku). Jen o několik let mladší je listina krále Přemysla Otakara II., jejíž pomocí se vzmáhající se královské město Most zbavilo vznikající konkurence Jiřetína, Kopist a Ervěnic. V průběhu 13. až 16. stol. se vystřídala řada majitelů. Několikrát došlo také k obměnám názvu vsi, a to od Jorrenthal (1263) přes Jurncetin (1278), Jurntyn (1354) až po

Gyrzietin (1459). Roku 1409, kdy majiteli obce byli Koldicové, došlo k rozdělení Jiřetín na Dolní a Horní. Od roku následujícího se pravobřežní strana podél potoka stala součástí Panství Jezeří. Levobřežní strana pak byla od roku 1562 součástí pozdějšího fideikomisu Horní Litvínov.

Významným pro obec se stal rok 1914, kdy císař František Josef I. povýšil Horní Jiřetín na město a přidělil mu také městský znak (zachován originál listin a pečeti). 2. polovina 20. stol. znamenala pro Horní Jiřetín období nejistoty a stagnace, neboť obec měla být, stejně jako desítky dalších měst a vsí v našem regionu, obětována zničující velkoplošné těžbě uhlí.

Během této předlouhé doby byla proto zastavena veškerá výstavba, opravy, rekonstrukce - jednoduše jakýkoliv rozvoj. Teprve samý závěr století přinesl opět oživení, na které Horní Jiřetín tak dlouho čekal a kterého nyní opravdu využívá. K Hornímu Jiřetínu neodmyslitelně patří Černice. Ves je poprvé připomínána v r. 1459 pod historickým názvem Zirnitz. Původně výhradně zemědělská vesnice patřila farností vždy do Horního Jiřetína a byla součástí Panství Nové Sedlo - Jezeří. Po určitou dobu své historie patřily Černice administrativně též do správy obce Albrechtice. V letech 1680 až 1780 se v okolí vsi setkáváme s těžbou kamence (dle některých pramenů již od r. 1647), od roku 1880 pak rozvíjí činnost továrna na ocet firmy „Bratří Dolfusů“. Na územním katastru Horního Jiřetína se dnes nalézá zámek Jezeří. Původně gotický hrad ze 14. stol. byl v 16. stol. přebudován na renesanční zámek. V průběhu 17. a 18. stol. došlo k barokním přestavbám a z Jezeří se stala bezpochyby jedna z nejpůsobivějších zámeckých staveb u nás. Mezi všemi historickými majiteli se do dějin zámku zapsali největší měrou Lobkowiczové, kteří zde žili více než tři století a jejichž přičiněním byla naše oblast podkrušnohoří v minulých dobách považována za jednu z nejkrásnějších v Čechách. Stejně jako Horní Jiřetín, žilo také Jezeří v posledních desetiletích v nejistotě. Dnes je zámek hojně navštěvovanou památkou, přičemž probíhá jeho postupná rekonstrukce. Existuje tak velká naděje, že se Jezeří dočká svého znovuzrození v původní nevídané kráse architektury umocněné harmonickým zasazením do strmých svahů Krušných hor.

Horní Jiřetín a Černice musí i dnes, na počátku 21. stol. bojovat o svou budoucnost. Zájmy uhelných společností neutuchají. Nepřipusťme, aby se naše domovy dostaly na další místo nekonečně dlouhého seznamu barbarsky a beze zbytku zničených měst a vesnic v podkrušnohoří.[E]

Výčet dochovaných památek:

Kalvárie (příloha č. 9)

Poškozená, z části rozkradená. V takovém stavu se po dlouhé době vrátila z přechodného místa dočasně usazení v Českých Zlatnících kalvárie, tedy umělecké zobrazení Ježíšova ukřižování vytesané do kamene. Zrestaurována byla akademickým sochařem Bořivojem Rakem. Kalvárie byla před několika lety kvůli likvidaci několika domů v Dolním Jiřetíně přesunuta ke kostelu v Českých zlatnících. Odtamtud ji nechal tehdejší starosta Branko Glavica přepravit zpět na původní místo. Socha i podstavec byl

značně poničen a ze soklu byly odcizeny 2 menší kamenné postavy. Zloděje se již nepodařilo vypátrat. Zrestaurovaná kalvárie je nyní umístěna mezi čelem domu a silnicí.

Vlastník: Není znám.

Socha svatého Jiří v Horním Jiřetíně (příloha č.10)

V roce 1983 zaplnilo západní prostor Voigtových sadů v Litvínově toto sousoší s kameným zábradlím s kuželkami, původně osazené v rozích čtyřmi světci (sv. Václav, sv. Florián, sv. Mikuláš a sv. Prokop)

Toto sousoší sv. Jiří na koni v souboji s drakem bylo vytvořeno roku 1711 barokním sochařem Bernardem Dörlem. Balustráda je datována rokem 1767. Drobné plastiky zhotovil sochař Kühnel z Duchcova. Kompletní sousoší z pískovce bylo do Litvínova přemístěno v rámci záchrany památek při likvidaci obce Dolní Jiřetín.

Krátce po transferu a provedení restaurátorských prací byly vandaly zničeny postupně všechny plastiky světců, po dalším zásahu restaurátorů nebyla balustráda již světci osazena. Plastika sv. Jiří patří mezi velmi kvalitní a zároveň ojedinělé jezdecké sochy provedené v kameni.

Po stanovení ochranných limitů těžby se stěhovala na prostranství jižně od farního kostela v Horním Jiřetíně, kde připomíná sesterskou obec, zaniklou kvůli poddolování hlubinným dolem Centrum.

Stav: Velmi dobrý, bez nečistot a patiny na povrchu.

Vlastník: Obec Horní Jiřetín

Socha sv. Jana Nepomuckého (příloha č. 11)

Pískovcová socha je umístěna před kostelem a pochází dle chronogramu umístěného na soklu z roku 1730.

Stav: Velmi dobrý. Socha je zachovalá s mírnou patinou na povrchu. Upravené okolí.

Vlastník: Obec Horní Jiřetín

Socha sv. Vavřince (příloha č. 12)

Umístěna vedle domu č.p. 260 a pochází z let kolem roku 1762.

Stav: Velmi dobrý, zřejmě i díky svému umístění pod lipami, které památku chrání před vlivy nepříznivého počasí.

Vlastník: Obec Horní Jiřetín

Kamenný podstavec pro kříž (příloha č. 13)

Nachází se na cestě severně od kostela za zahrádkářskou kolonií, tento podstavec nese na své boční straně vytesaný letopočet 1731 a na horní ploše pozůstatek po umístění železného kříže.

Stav: Velmi špatný stav, podstavec byl téměř celý zarostlý v trávě, na první pohled není zřejmé, zda jde o památku sakrálního typu.

Vlastník: neznámý

Výčet nedochovaných památek:

Železný kříž

Byl umístěn na barokním zdobném kamenném soklu. Nacházel se na staré Janovské cestě. Dodnes se dochovala pouze podkladní kamenná deska, ostatní části této památky zmizely neznámo kam a neznámo kdy.

Boží muka

Nacházela se za kostelem na křižení ulic Školní a Hřbitovní. Jednalo se o kamenný sloup kruhového průřezu, na němž byla "kaplička" se sedlovou stříškou I tato památka zmizela neznámo kam a neznámo kdy.

Mariánský sloup

Tento barokní mariánský sloup kruhového průřezu, nesoucí sošku Panny Marie, se nacházel v prostoru před hospodou U Karbanů. Na tomto místě byl vztyčen v roce 1700 a měl připomínat morovou epidemii, která postihla Podkrušnohoří v roce 1680. Tato památka byla zničena při nehodě nákladního auta někdy v období mezi válkami. Mariánský sloup byl poražen při nehodě nákladního auta v období mezi válkami.

Železný kříž

Nacházel se na styku ulic Horská a Okružní, stával na kamenném soklu. O tomto železném kříži není více známo.

6.1.5 Horní Jiřetín - Černice

Výčet nedochovaných památek:

Velká mešní kaple s věžičkou

Zbořena po referendu v době přibližně 1991 - 1992, v němž těsně prohráli stoupenci opravy. Stála pod křížovatkou po levé straně (při cestě z kopce) hned mezi ukončením zahrádky prvního domu pod křížovatkou a parčíkem. Nyní se tam nachází betonová plocha a hodně nepořádku.

6.1.6 Horní Jiřetín – Jezeří

Historie obce:

Osada Jezeří ležela na úpatí Krušných hor na Šramnickém potoce v nadmořské výšce 290 m. Zdejší zástavba byla soustředěna podél bývalé silnice I/13 Albrechtice - Dřínov a podél aleje vedoucí k zámku, který ležel zhruba půl kilometru severně od centra vesnice. Na katastru bývalého Jezeří se rovněž nachází myslivna Červená Jáma.

Osada Jezeří vznikla pod hradem zřejmě jako osada panských služebníků. O její historii je toho známo poměrně málo, protože po celou dobu své existence byla spjata s hradem a pozdějším zámkem. Název osady Jezeří je poměrně nový, úřední až od roku 1921; do té doby se užívalo jen německého názvu Eisenberg. Toto jméno (česky Železná hora) zřejmě souvisí s výskytem a zpracováním železné rudy v okolí. První zpráva o Jezeří pochází z roku 1365, s velkou pravděpodobností se ale netýká osady, ale hradu. Rovněž další zmínky o Jezeří až do roku 1623 se zřejmě vztahují k hradu, resp. zámku. Uvedeného roku je v souvislosti s konfiskací majetku Hochhauserům z Hochhausu zmiňován zámek Eisenberg s poplužním dvorem a vinicí, z čehož lze usoudit, že na místě pozdější osady byl v té době pouze hospodářský dvůr. Ještě v polovině 18. století se uvádí, že pod zámkem je pouze bělidlo, cihelna a panské domky. O osadě pod zámkem se šestnácti domy se dá hovořit teprve v roce 1787. Bydleli zde především řemeslníci starající se o zásobování a další věci potřebné pro chod zámku a zámečtí úředníci. V roce 1846 tu stálo 30 domů, v nichž žilo 199 obyvatel. Později tu býval i hotel. Od roku 1880 bylo Jezeří osadou obce Albrechtice, která dnes rovněž neexistuje. Nejvyššího počtu obyvatel dosáhla víska v roce 1910, kdy zde žilo 231 osob.

V roce 1893 byl poblíž vesnice Dřínov (ležící asi kilometr jižně od Jezeří, zaniklé v roce 1976) otevřen hnědouhelný důl Grohmann, roku 1946 přejmenovaný na důl Maršál Koněv. Jeho rozšiřování ohrozilo stabilitu podloží Jezeří a okolí a nakonec se stalo i příčinou zániku osady. V roce 1954 nastaly totiž v oblasti Jezeří v důsledku postupující těžby uhlí sesuvy půdy, a proto musela být osada vysídlena a zrušena.

Z osady Jezeří se do dnešní doby nezachovalo kromě nezřetelných stop po základech několika domů vůbec nic. Zachován naštěstí zůstal zámek a některé památky v jeho okolí.

Výčet dochovaných památek:

Kaple ZJZ od zámku (příloha č.14)

Stav: Kaplička je bez střechy, zůstaly jen poškozené krovy. Klenba je velmi vlhká, ale stále drží. Shora se začíná uvolňovat zdivo. Fasáda je již zničená. Kaple je dále bez dveří a prázdná.

Vlastník : Kaple i pozemek pod ní (pozemková parcela č. 233) patří společnosti lesy Jezeří k.s. z Červeného Hrádku.

Kruhové mauzoleum (příloha č. 15)

Kruhové mauzoleum s kaplí v klasicistním slohu dal budovat po roce 1753 tehdejší majitel jezeřského panství, zaháňský vévoda z roudnické větve Lobkowiczů, Ferdinand Filip Josef (1724 - 1784) Stavitelem byl pravděpodobně Andreas Altomonte.

Stavba nebyla nikdy dokončena a po smrti vévody jeho syn Josef František Maxmilián, vévoda roudnický ve stavbě nepokračoval. Po pravé straně silničky vedoucí od zámku Jezeří do Černic stojí v lese blízko okraje hnědouhelného dolu zbytky lobkovické hrobky, známé pod názvem Hraběcí kaple. Kdysi v těchto místech bývala paseka, nedaleko tekla Šramnický potok a vedla tudy turistická zeleně značená cesta z Dřínova k zámku.

Hraběcí kapli projektoval v barokním slohu známý architekt vídeňského dvora Andreas Altomonte (žil v letech 1699-1780). Její stavbu vedl v roce 1753 stavitel Hauptvogel z Roudnice. Potřebný kámen byl získáván v kamenolomu na Salesiově výšině (v lese mezi Loučnou a Osekem). Kaple ale nebyla nikdy dokončena; přesné důvody nejsou známy. Měla prý připomínat zánik Popelovců, jedné z rodinných větví Lobkowiczů, kteří vlastnili zámek Jezeří v letech 1623 až 1722. Do dnešní doby se z kruhové stavby s předsíní zachovaly obvodové zdi.

Pověst vysvětluje okolnosti vzniku a příčiny nedostavění Hraběcí kaple trochu jinak. Podle ní jeden z majitelů zámku Jezeří z rodiny Lobkowiczů chtěl v blízkosti zámku postavit kapli, v ní zpřístupnit věřícím svatý trn a založit tak nové poutní místo. Jeho plán mu ale nebylo dopřáno uskutečnit. Při prohlídce staveniště ho totiž zasáhl padající kámen tak nešťastně, že hrabě krátce po úrazu zemřel. Jeden z jeho potomků se rozhodl pokračovat ve výstavbě kaple a nechal k tomuto účelu porážet stromy na nutné stavební dřevo. Osobně této práci přihlížel a to se mu stalo osudným. Byl povalen a smrtelně zraněn právě poraženým mohutným dubem. Opětovné neštěstí se všeobecně pokládalo za vyšší pokyn ponechat relikvii, svatý trn, v zámecké kapli. Představy utkvěly v rodině Lobkowiczů natolik, že žádný z jejích členů se již nesnažil v započatém díle pokračovat, a kaple proto zůstala nedokončena. Z kmene onoho dubu byl přivolaným řezbářem vyřezán kříž a postaven na místě neštěstí společně s kapličkou (ta se poblíž Hraběcí kaple opravdu nachází). Později byl tento umělecky cenný kříž přenesen do nově opravené zámecké kaple.

Stav: Chátrající objekt v desolátním stavu, bez známek údržby. Vlhké zdivo, prorůstávající vegetace na obvodových zdích.

Vlastník: Vlastníkem je dědic rodu Lobkowiczů Martin Lobkowitz.

Katastrální území: Jezeří 600105, bez evidenčního čísla, bez čísla popisného

Kříž (příloha č. 16)

Nachází se v lese nad zámek Jezeří na křižovatce silničky z Nové Vsi a lesních cest přímo u zeleně značené turistické cesty vedoucí od zámku k Dřevařskému rybníku. Kříž nechala postavit manželka knížete Ferdinanda Josefa z Lobkovic v roce 1868 na památku dvou dětí, jež zde zahynuly ve sněhové vichřici. Kříž je dřevěný a byl již několikrát obnoven.

K tomuto místu se váže příběh. Přibližně v polovině předminulého století (tedy asi kolem roku 1850) se vypravily dvě děti, sourozenci, chlapec a děvče, z Nové Vsi do Dřínova. V Nové Vsi byly na návštěvě u babičky a chtěly se vrátit zpět ke svým rodičům. Po několika kilometrech chůze se přihnala sněhová vánice. Děti sešly z cesty, dlouho bloudily lesem a po nějaké době, zmoženy únavou, se rozhodly přečkat bouři v závětrí smrkových houštin. Na tomtéž místě pak byla po několika dnech nalezena jejich zmrzlá těla a později postaven kříž. Dnes je zde odpočinkové místo s lavičkou pro turisty směřující z hor k zámku Jezeří.

Stav: Dobrý, kříž byl již několikrát obnoven.

Vlastník: Není znám.

6.1.7 Klíny

Historie obce:

Obec Klíny s osadami Sedlo a Rašov leží ve východní části Krušných hor v nadmořské výšce v rozmezí 654 až 825 m n.m. Rozprostírá se v délce 3 km podél silnice z Litvínova do Českého Jiřetína.

Historie vsí Klíny, Sedlo a Rašov je spojována s pokusy o zemědělskou a hornickou kolonizaci jižních svahů Krušných hor v období 14. až 16. století. Vznikly na území, kdy se střetávaly zájmy středověkých dominií a to cisterciánského kláštera v Oseku, hrabišického panství pánů z Rýzmburka a majetku mosteckého hradu. Později náležely k duchcovskému panství a k majetku města Mostu.

Ves Klíny byla založena podle středověkých pramenů kolem roku 1355. Vznikla jako báňská osada s názvem Hora Svatého Václava. Tento název zanikl a dnes je již známa obec pouze jako Klíny.

Slavku z Rýzmburka z rodu Hrabišiců nechal stavět v Klínech na „Svatováclavském kopci“ kostel s farou, pro níž měl kněze jménem Hermann, který obdržel 17. dubna 1355 arcibiskupské potvrzení. Po něm se vystřídal ještě několik následníků, kteří byli jmenováni již jako faráři.

V roce 1364 končí jakákoliv zmínka o prvním kostele v Klínech. Způsob zániku kostela není znám, protože nejsou zachovány bližší zprávy. Víme jen tolik, že fara patřila k bílinskému děkanátu a v seznamu papežských desátků roku 1384 již není uváděna. Z historického hlediska je zajímavé, že kostel v Klínech se již v době předhusitské zařadil do sítě středověkých kostelů, které jsou významnými artefakty při průkaznosti osídlení. Poloha prvního klínského kostela se dnes již nedá přesně určit, snad jen v rámci archeologického výzkumu zaniklých středověkých kostelů. Předpokládá se však, že stál v blízkosti zvoničky u č. p. 19. Nedaleko domu čp. 30 byly nalezeny hroby, podle nichž se usuzuje o možném místě hřbitova. Bylo zcela běžné, že

středověký kostel obklopoval hřbitov a vytvářely společný areál jako základ sídelního útvaru.

V současné době se obec Klíny rozkládá na výměře 1 843 ha, a ve 45 rodinných domech zde žije 87 obyvatel. Většina objektů v obci má rekreační charakter, v zimním i letním období tak slouží především pro víkendovou rekreaci obyvatel Mostecká.[F]

Výčet dochovaných památek:

Dřevěná Zvonička (příloha č. 17)

Dřevěná zvonička je zrekonstruovaná a přemístěna původně z dolní části obce, kde stála pod parkovištěm u cesty na místo dále do obce k silnici ke sjezdovce nad restauraci Emeran.

Stav: Zvonička je zachovaná se soškou Panny Marie v proskleném výklenku a upraveném okolí.

Vlastník: Vlastníkem je obec Klíny

6.1.8 Křížatky

Historie obce

Příjemné výletní místo a v minulosti též známá rekreační osada Křížatky leží v nadmořské výšce 527 m na jihovýchodním svahu Krušných hor přibližně 2 km severně od Janova. Nachází se v krásném místě na velké mýtině uprostřed bukových lesů. S Janovem ji spojuje silnice s mnoha serpentínami, která prochází osadou a pokračuje dále do Mníšku. Vesnici tvoří rozptýlená zástavba převážně západně od této silnice na mírně svažující se plošině na úpatí hory Hřeben (687,4 m).

Osada je v písemných pramenech poprvé doložena roku 1585, kdy je zmiňována v souvislosti s prodejem mosteckého panství Ladislavu z Lobkovic. Pojmenování zřejmě souvisí se staročeským přídavným jménem křížatý - ves zřejmě vznikla na křižovatce dvou cest. Archeologické nálezy z okolí Křížatek dokládají, že tudy kdysi opravdu stará obchodní cesta do Saska vedla. Zbytky starých cest jsou na některých místech v terénu dodnes patrné v podobě úvozových reliktvů. V roce 1785 měla ves 15 domů, jejich počet se ani v následujících staletích příliš nezměnil. Zdejší obyvatelé se živilí převážně jako nádeníci, dřevorubci, částečně v zemědělství a sadařství, nepatrně v podnikání. Na konci 19. století tu stávalo 17 domů a žilo v nich 90 obyvatel. Od začátku 20. století byly Křížatky známým a vyhledávaným letoviskem - nacházely se zde dva velké rekreační objekty (jeden patřil dříve okresnímu úřadu a druhý ředitelství dolů). Jedním z těchto objektů byla ozdravovna, postavená v letech 1911-1912. Budova sloužila různým účelům až do 90. let 20. století, kdy vyhořela. Dnes osada slouží spíše k individuální rekreaci a je oblíbeným výletním místem obyvatel Litvínova. Jistě k tomu přispívá místní hostinec a zřejmě i fakt, že sem od roku 1962 jezdí z Litvínova městská doprava (linka č. 6). Z horní části vesnice se otvírají panoramatické výhledy do Mostecké pánve a na České středohoří.[G]

Výčet dochovaných památek:

Kaple z roku 1911

Tato kaple byla v roce 2000 nově opravena, uvnitř kaple se nenachází žádné zařízení.

Stav: Velmi dobrý

Vlastník: Vlastníkem je statutární město Most

Katastrální území: Křížatky 637076, budova bez evidenčního čísla, bez čísla popisného.

Kříž

Kříž se nachází vedle výše zmiňované kaple a nese letopočet 1884.

6.1.9 Litvínov

Historie obce:

Horní Litvínov, jádro obce a aglomerace Litvínova, se rozkládá v mírně svažité poloze bezprostředně pod strmě vystupujícím úbočím Krušných hor, do jehož nitra vniká severně od města poměrně strmé a krátké údolí Divokého potoka, přítékajícího z Meziboří Divoký potok, vymezující východní okraj jádra města, se v minulosti vléval na honím okraji Dolního Litvínova do Bílého potoka, který protéká západně od města (a odděluje od něj Chudeřín).

Krajina jižně od Horního Litvínova byla od 40. let 20. století vystavena extrémní exploataci v důsledku povrchové těžby hnědého uhlí a výstavby obřích chemických závodů. Původní terénní reliéf zde zcela zanikl a lze jej studovat jen ze starých map. Důlní Činnosti ustoupily v letech 1955-64 i tři navazující vsi, protažené podél Bílého potoka - Dolní Litvínov, Lipětín a Růžodol, stejně jako Záluží, situované rovněž v severojižním směru ve vzdálenosti 2 km západně od tohoto sídelního pásu.

Zachovala se jen obdobně orientovaná Louka u Litvínova, táhnoucí se ve vzdálenosti 1,5 km od Dolního Litvínova. Tyto vsi byly spolu s Horním a Dolním Jiřetínem (západně) a Lomem (východně) součástí specifického pásma dlouhých lánových vesnic mezi úpatím Krušných hor a již před 13. stoletím intenzivněji osídlenou oblastí Mostecka.

V písemných pramenech vystupuje litvínovská skupina vsí s výjimkou Lipětína (1227) a vzdálenějšího Jiřetína (1263) poměrně pozdě: Růžodol a Záluží roku 1333, Lom roku 1341, Louka u Litvínova kolem roku 1350 a Litvínov roku 1352.

Poznání počátků Litvínova ztěžuje (podobně jako v Jiřetíně) poměrně pozdní rozlišování pozdějšího Horního a Dolního Litvínova v písemných pramenech. Nejstarší

doklad z roku 1352 uvádí jen faru v „Lutwini villa“; již tehdy byl Litvínov sídlem bratří Gablenczů. Roku 1411 se připomíná dvůr ve vsi Lutmersdorfu. Majetkové rozdělení Litvínova však existovalo již ve 2. polovině 14. století.

Farní kostel v Litvínově, s nímž je spojen první doklad o existenci vsi, lze zřejmě bezpečně lokalizovat do okolí nynějšího, původem raně barokního chrámu. Jeho předchůdce stával poněkud severněji (na později zde dále existujícím hřbitově, změněném dnes na Voigtovy sady) a ještě roku 1728 z něj zůstávala zřícenina lodi. Zda byl totožný s kostelem středověkým, či zda předpokládaný předchůdce stál na jeho místě, sice není bezpečně známo, je to však poměrně pravděpodobné. Zcela jistě lze vyloučit, že by středověký kostel nestál v Horním, ale v Dolním Litvínově, kde se ani Litvínov založil snad lokátor Lutwin, latinským jménem Litvinus, občan přestěhovaný z Litvy(?) Víme o začátcích tak málo, jako ten nejstarší doklad (berní rula) z léta páně 1355, který tě naší ves už nazývá Lutwinovem, což si německý písař vyložil po svém a chápal to jako „lid, to jest lid a přeložil to na Leute. Z čehož vzniklo jméno Leutensdorf tj. Lidská ves.“[H]

Výčet dochovaných památek

Socha sv. Jana Nepomuckého (příloha č. 18)

Tato barokní socha, jejíž autor není znám, je nejstarší exteriérovou plastikou v Horním Litvínově. Je určeno pouze, že tato socha byla provedena v brokofsko-rauchmüllerovském stylu. Socha původně stála na náměstí před kostelem již před rokem 1728. V následujících desetiletích několikrát změnila své stanoviště. Roku 1958 byla definitivně umístěna do nádvoří fary barokního kostela sv. Michaela archanděla.

Stav: Velmi dobrý, socha je zachovaná s mírnou patinou na povrchu

Vlastník: Vlastníkem této sochy je pravděpodobně římskokatolická církev – farnost Litvínov

Katastrální území: Horní Litvínov 686042, samotná památka není zanesena v katastru, nachází se na faře kostela s č.p.38.

Socha Herkula (Samson), (příloha č. 19)

Plastika z dílny Matyáše Bernarda Brauna pochází z let 1730 – 1740. Do Litvínova byla převezena roku 1820 ze zámku v Duchcově a městu byla věnována pány z Valdštejna. Dlouhá léta byla umístěna na rohu farní zahrádky. V posledních desetiletích 19. Století jí pozadí tvořil sklípek sloužící hostinci umístěnému v městské radnici (čp. 40). Při stavbě tramvajového tělesa rychlodráhy byla roku 1957 přemístěna do zahrady bývalé polikliniky na Podkrušnohorské ulici. Dostala nový pískovcový podstavec. Výstavbou obytných domů v zahradě polikliniky bylo vynuceno její opětovné přemístění. Roku 1974 byla vrácena blíže ke svému původnímu místu. Nachází se ve Voigtových sadech za kostelem sv Michaela archanděla.

Stav: Dobrý stav, nese mírné známky zvětrání.

Vlastník: Památka se nachází na pozemku Města Litvínova, tudíž vlastníkem památky je taktéž město Litvínov.

Sousoší nejsvatější trojice (příloha č. 20)

Toto pískovcové sousoší, jež nechal roku 1738 zřídit Anton Franz Frank, libkovický rodák a mecenáš tamního kostela, bylo taktéž přemístěno do Voigtových sadů v roce 1974 z likvidované obce Libkovice.

Stav: Stav dobrý, mírné známky poškození zřejmě během transferu, snaha o restaurování těchto poškození, viditelné laickým okem. Povrch podstavce postříkán sprejovými nápisy od vandalů.

Vlastník: Památka se nachází na pozemku Města Litvínova, tudíž vlastníkem památky je taktéž město Litvínov.

Katastrální území: Horní Litvínov 686042, samotná památka není zanesena v katastru, nachází se na faře kostela s č.p. 38.

Valdštejnská kaple (příloha č. 21)

Roku 1823 dostalo ředitelství panství v Duchcově od Františka Adama z Valdštejna – Vartenberka příkaz k založení nového hřbitova v Horním Litvínově mimo městskou zástavbu, aby mohl být zrušen starý hřbitov za kostelem. Bylo vybráno místo na okraji lesa při cestě z Litvínova do Loučné. Svůj úzký vztah k městu a jeho okolí projevil hrabě Valdštejn zároveň tím, že si navzdory rodovým tradicím vymínil, aby byl po své smrti pochován v Litvínově “neboť chce odpočívat u svých jelenů v blízkosti lesa”.

Manželka hraběnka Karolina vyhověla jeho přání velice záhy, neboť již 23. Května 1829 zastihla smrt hraběte Františka Adama přímo na zámku v Horním Litvínově.

Hraběnka Karolina Valdštejnová nechala roku 1829 nad rodinnou hrobkou vybudovat zděnou kapli v klasicistním slohu. Na vlastní přání byla pohřbena po boku manžela po své smrti roku 1844.

Kapli a její vybavení reliéfním náhrobkem z jemného pískovce uvnitř navrhl I proved Franz Johan Pettrich (1770 – 1844), dvorní sochař u saského královského dvora v Drážďanech, původem z Třebenic. Po vnitřních stranách kaple jsou mramorové pamětní desky zesnulých.

Stav: Kaple je několik let po rekonstrukci, její stav je velmi dobrý až na poničenou fasádu sprejovými nápisy od vandalů a rozbitá skla ve dveřích a oknech.

Vlastník: Památka se nachází na pozemku Města Litvínova, tudíž vlastníkem památky je taktéž město Litvínov. Památka je bez evidenčního čísla i bez čísla popisného.

Katastrální území: Katastrální území: Horní Litvínov 686042, památka nemá číslo popisné ani číslo evidenční, nachází se na parcele s číslem 1335.

Výčet nedochovaných památek:

Ovčácká kaple

Střední část dnešní studentské ulice blíže k Chudeřínu měla rozvolněnější zástavbu. Od počátku 18. Století se zde rozkládal panský Ovčín s původně přiděleným číslem popisným 78. Naproti ovčínu, později proti č.p. 633 stála výklenková kaple zvaná Ovčácká kaple. Byla zřízena kolem roku 1740.

Odpoledně v den Nejsvatější trojice (16. června) k ní chodívalo procesí. Po roce 1918 bylo vnitřní vybavení vytrháno a spáleno. Roku 1960 se souhlasem církevních orgánů zbourána aby ustoupila zástavbě obytných domů.

Železný křížek

Na místě bývalé Důlní čerpací stanice při odbourávání v roce 1929 u cesty stával železný křížek na kamenném podstavci z počátku 19. století, patřil mezi velmi pěkné kovářské práce. Ve 30 letech 20. Století byl však kříž poškozen a v 60. letech zanikl i podstavec.

6.1.10 Litvínov – Janov

Výčet dochovaných památek:

Plastika (příloha č. 22)

Pískovcová plastika se nachází pod lipami u silnice z Horního Jiřetína směrem na litvínov asi 100 metrů za benzínovou stanicí.

6.1.11 Lom u Litvínova

Historie obce:

V latinských textech Bruch, Lom, v německých Bruch. První archeologicky doložené známky osídlení území podél dnešního Lomského potoka jsou z období neolitu. Bohaté nálezy v této lokalitě pocházejí z keltského období. Historická osada Lom vznikla na podkrušnohorské cestě koncem 12. stol. na území větrných polomů (německy Bruche). Náležela jednomu z nejmocnějších šlechtických rodů té doby - pánům Hrabišovcům z Oseka (zakladatelé oseckého hradu Riesenburg).

Později, v 1. pol. 14. stol., byla osada věnována mnišskému řádu cisterciánů z oseckého kláštera. Původně byl Lom zemědělskou usedlostí, od počátku 17. stol. je jeho historie úzce spjata s rudným dolováním a dobýváním hnědého uhlí. Lom byl císařským rozhodnutím dne 7.2. 1902 povýšen na městys, na město pak 14.5. 1938. Do roku 1989 hrozila městu likvidace v důsledku těžby uhlí. Tato skutečnost se odrazila na celkovém stavu města. Novou perspektivu přežití a dalšího rozvoje získalo město po r. 1989 rozhodnutím vytvořit na hranici města tzv. ochranný pilíř, omezit a konečně i zastavit v této lokalitě další těžbu uhlí. Toto mělo zásadní vliv na záchranu města v historických hranicích.[CH]

Výčet dochovaných památek:

Kaple Nejsvětější Trojice (příloha č. 23A)

Kaple byla postavena někdy v 80. letech 19. Století. Nachází se u silnice pod křižovatkou (u zrcadla) při cestě z Litvínova do Lomu.

Stav: Kaplička je zachovaná, nepoškozená.

Vlastník: Vlastníkem kapličky je město Lom.

6.1.12 Loučná u Litvínova

Historie obce:

První písemná zmínka o vsi pochází z roku 1549. Před rokem 1848 byla součástí valdštejnského panství Horní Litvínov-Duchcov. Po roce 1850 se stala osadou města Osek v okrese Teplice. Od roku 1896 do 1960 se nacházela v okrese Duchcov. Po druhé světové válce získala svůj současný český název - do roku 1945 se i v češtině nazývala Ladunk. V roce 1960 byla připojena do okresu Most a stala se součástí města Lomu.[1]

Výčet památek:

Středně velká kaple s věžičkou z roku 1799 (příloha č. 23B)

Byla zrekonstruována, má novou střechu a novou fasádu. Nachází na křižovatce cest asi 150 metrů před točnou autobusu.

Stav: Kaplička byla v roce 2004 zrekonstruovaná za přispění města Lomu a společností MUS a.s., Chemopetrol a.s. a veřejné sbírky občanů města.

Vlastník: Vlastníkem je pravděpodobně obec Loučná u Lomu, dle katastru nelze vlastníka určit.

Katastrální území: Loučná u Lomu (okres Most);686590

6.1.13 Louka u Litvínova

Historie obce:

Louka u Litvínova leží jihovýchodně od Litvínova na Radčickém potoce. Pradávné jméno místa bylo Wiese nebo Wíza. Obec je pod tímto názvem poprvé uvedena roku 1289. Ve svých počátcích náležela do majetku mocného českého rodu Hrabšičů, jejichž jedna větev se psala páni z Rýzmburku se sídlem na rodovém hradě stejného jména v nedalekém Oseku.

Roku 1398 prodali páni z Rýzmburku majetek Wilhelmovi, markraběti míšenskému. Celé podkrušnohorské území se tak na dlouhou dobu dostalo pod nadvládu Sasů. Teprve po ukončení husitských válek, za vlády českého krále Jiřího z Poděbrad, bylo

území získáno zpět a stalo se neoddělitelnou součástí českého království. O jednotlivých držitelích Louky víme málo, protože jí dostávali v léno.

Hlavním zdrojem obživy obyvatel bylo zemědělství a dobytkářství až do doby, než celé Podkrušnohoří bylo zataženo do industrializačního procesu, kdy se dominantním průmyslem stala těžba hnědého uhlí. Hnědé uhlí bylo dobýváno na dvou hlubinných dolech Pluto I a Pluto II téměř sto let.

Ve druhé polovině 19. století podpořil růst obce rozvoj místní školy, od roku 1832 náležela Louka ke škole v Horním Litvínově, roku 1854 byla v obci zřízena expozitura. V roce 1870 byla škola osamostatněna a do konce 19. století se rozrostla v pět samostatných tříd. Roku 1834 byla v Louce postavena kaple zasvěcená sv. Antonínu Paduánskému, na její stavbu přispělo 25 louckých sedláků.[J]

Výčet dochovaných památek:

Kaple sv. Antonína Paduánského (příloha č. 24)

Kaple pochází z roku 1834. Stavba je obdélného půdorysu jako jednodílná stavba s věžičkou, pravouhlejším presbytářem a rovným stropem. Na severní straně je oltář s malou sakristií, na jižní straně uvnitř je dřevěná kruchta. Na oltáři je obraz sv. Antonína Paduánského, na levé straně oltáře socha téhož světce. Ve věži je umístěn malý zvon. Poblíž vchodu je uložena deska z někdejšího pomníku padlých v I. světové válce s německým nápisem a 13-ti jmény místních občanů, kteří padli v této válce. Malý památník stával nedaleko kapličky u potoka protékajícího obcí.

Naproti vchodu do kaple stávalo na jednoduchém kamenném a hranolovém podstavci v podživotní velikosti sousoší sv. Antonína Paduánského. Světec držel v náručí Ježíška s knihou otevřenou v obou ručkách.

V 50. letech byly uraženy obě hlavy a uloženy na bývalém MNV. V polovině 70. let bylo sousoší povaleno u kaple. Dnes není sousoší k dohledání.

Kaple byla Ministerstvem kultury ČR v roce 2007 prohlášena kulturní památkou.

Stav: Kaplička je ve velmi dobrém a zachovalém stavu, za kaplí se nachází podstavec, na kterém je umístěn dřevěný kříž, jako náhrada za nedochované sousoší.

Vlastníkem: Kaplička se nachází na obecním pozemku, vlastníkem je obec Louka u Litvínova. Budova je bez evidenčního čísla i bez čísla popisného.

Katastrální území: Louka u Litvínova (okres Most);687219

6.1.14 Mariánské radčice

Historie obce:

Založení obce se dle písemných záznamů datuje do roku 1341. Archivní materiály a prováděné archeologické výzkumy ale dokazují, že se jedná o velice starobylé obydlené místo. Katastr obce byl pravděpodobně osídlen již v době předhistorické.

V prvních písemných zprávách se Mariánské Radčice objevují jako obec s jednoslovným názvem. Zmínky o osadě Radkových je možné nalézt již v roce 1057. Současná podoba názvu je používána až od 19. století.

Největší část popsané historie se objevuje v souvislosti se stavbou kostela a řádem cisterciáků. Původní kostel nebyl tak rozsáhlý, jako je dnešní poutní areál. V roce 1280 stál na místě současného kostel, který byl v letech 1692-1703 přestavěn na barokní.

Celá léta od dostavby a zprovoznění areálu Panny Marie Bolestné, jemuž vévodí kostel stejného jména, sloužil hlavně k poutím. Tato tradice byla známa po celé republice. V den výročních poutí se zde scházela procesí z celých severozápadních Čech, ale také z Plzně a dalších měst. Návštěvnost poutního místa byla tedy značná. Celé dějiny spojeny s tímto místem a mariánským kultem.

Osídlenost obce byla velice proměnlivá. Původní obyvatelstvo bylo převážně německé. Ještě v roce 1930 měla obec 1035 obyvatel. K velkému poklesu obyvatelstva došlo v období po roce 1945, kdy jej ovlivnil odsun německého obyvatelstva.

Název vsi se odvozuje od jména náčelnického rodu vesnice – Radkových, kteří zde sídlili v 11. století. Nejstarším písemným dokladem o existenci vsi je královská listina z roku 1341, ve které se píše o vesnici Reitschitz. Své současné jméno obec získala v roce 1859 nařízením rakousko-uherského ministerstva vnitra, které původní název rozšířilo na Mariánské Radčice – Maria Ratschitz.

Dějiny vsi Mariánské Radčice byly v minulosti úzce propojené s cisterciáckým klášterem v nedalekém Oseku, jelikož byly jeho majetkem. Teprve po správní reformě v roce 1850 se Mariánské Radčice staly samostatnou obcí, ke které byly připojeny osady Lom a Libkovice. Obě vsi se v roce 1876 odpojily a vytvořily vlastní samostatné obce.

Ves se v 13. Století stala poutním místem, jehož význam rostl až do komunistického převratu v roce 1948. Na slavnou historii navázali členové cisterciáckého řádu po roce 1989, kdy se do této oblasti vrátili.

Obci Mariánské Radčice hrozil v 70. a 80. letech 20. století zánik kvůli povrchové těžbě uhlí. Sousední Libkovice byly poslední obcí, která byla v první polovině devadesátých let z těchto důvodů likvidována. Jistotu existence Mariánské Radčici daly územní limity těžby schválené vládou v roce 1991, které stanovily hranice dobývacího prostoru a určily zásoby uhlí, které měly být odepsány.[K]

Výčet dochovaných památek:

Soubor dvou smírčích křížů (příloha č. 25)

Smířčí kříže umístěné v poutním areálu kostela v Mariánských radčicích a jsou přemístěné z Albrechtic, zaniklé obce Litvínovska.

Stav: Oba dva kříže jsou značnou mírou poznamenány erozí, jeden z křížů již nemá tvar celého kříže. Oba jsou porostlé mechem.

Vlastník: Není znám

Boží muka (příloha č.26)

Boží muka se nacházejí také v poutním areálu kostela v Mariánských radčicích před farou a jsou přemístěny z Holešic.

Stav: Tyto 2 boží jsou výrazně poznamenány erozí a vlivy počasí. Původní tvary již nejsou zachovány.

Vlastník: Není znám

Sloup sv. Vavřince (příloha č. 27)

Sloup se nachází přímo před vchodem do fary kostela v Mariánských radčicích. Mnoho informací o této plastice není.

Stav: Stav této památky je velmi dobrý.

Vlastník: Není znám

Sloup Nejsvětější Trojice (příloha č. 28)

Tento sloup je umístěn na trojbokém soklu obklopen sochami světců a kolem dokola obehnan plůtkem. Sloup pochází z dílny sochaře Jana Jiřího Geshlera a byl zhotoven roku 1721.

Prvním světce je Antonín Paduánský, dále František z Assisi, Jan Nepomucký, Benedikt, Bernard a Václav. Celé sousoší stojí ve zvláštním koutku mezi poutním kostelem a farou a tvoří s nimi zvlášť zajímavé místo

Památka se nachází v areálu poutního kostela v Mariánských radčicích, v malém parčíku před vstupem do fary.

Stav: Velmi dobrý, sloup je zachovalý s upraveným okolím. Kolem celého sloupu je vybudován plůtek pro zamezení vstupu blíže ke sloupu.

Socha sv. Felixe (příloha č. 29)

Socha se nachází v poutním areálu kostela v Mariánských radčicích. Socha je umístěna na zídce malého mostku u příchodové cesty k parčíku před farou.

Stav: Zachovalý.

Socha sv. Jana Nepomuckého (příloha č.30)

Socha se nachází na malém mostku na kamenném podstavci u příjezdové cesty do parčíku před farou kostela v Mariánských radčicích. Na pravé i na levé straně se nacházejí sochy malých andělů.

Stav: Socha je zachovalá.

Vlastník: Není znám

6.1.15 Meziboří

Historie obce:

První písemná zmínka o obci pochází z roku 1398, kdy Boreš z Rýzmburka prodal panství hradu Rýzmburk, ke kterému ves patřila, míšeňskému markraběti Vilémovi. Od 17. století patřila ves Valdštejnům, kteří ji připojili ke svému panství Horní Litvínov-Duchcov, kde zůstala až do roku 1848. Po roce 1850 se Schönbach stal osadou města Horní Litvínov a v roce 1913 se osamostatnil.

Obyvatelstvo bylo převážně německé národnosti, proto byla obec po druhé světové válce téměř kompletně vysídlena. V roce 1946 zde zůstalo jen osm rodin, jejichž členové byli dočasně z odsunu vyčleněni jako nepostradatelní specialisté v průmyslu a hornictví. Místo původních obyvatel přicházeli přistěhovalci z vnitrozemí a ze Slovenska, kteří nacházeli především práci v uhelném průmyslu.

V roce 1949 padlo rozhodnutí vybudovat v Schönbachu (počeštěle Šenbachu) městečko pro učně v těžkém průmyslu. Postupně byly otevřeny internáty pro učně chemického učiliště a učiliště pro hornice. V roce 1950 se upustilo od původního záměru vybudovat sídliště jen pro učně, ale místo toho se začalo s výstavbou běžného sídliště, především pro zaměstnance Severočeských hnědouhelných dolů a Chemických závodů v Záluží. Většina původní zástavby podlehlá demolicím a namísto ní se vystavěla sídliště z cihlových, později panelových bytových domů.

V roce 1954 vznikly nové bytové domy, škola, sportovní hala, dům kultury a sportu. Počet obyvatel narůstal zejména stěhováním obyvatel ze zrušených obcí v Mostecké pánvi, např. z Dolního Litvínova, Růžodolu, Kopisty či Záluží.

V roce 1956 získala obec současný název Meziboří. V roce 1960 se Meziboří stalo městem. V 60. let 20. století probíhal silný rozvoj města. Roku 1963 byla otevřena budova základní devítileté školy pro 1. - 5. ročník, jejíž třídy se do té doby nacházely v budovách učilišť. Budova pro druhý stupeň byla předána do užívání v roce 1967, takže žáci už nemuseli dojíždět do Litvínova.

V 70. letech se také snížil počet učilišť. Z některých internátů se staly svobodárny pro zaměstnance Dolů Vítězného února Záluží a Krušnohorských strojíren, z jiného pak rehabilitační středisko. V roce 1971 zde působily čtyři učiliště: Severočeských hnědouhelných dolů, Krušnohorských strojíren Komořany, Chemických závodů Záluží a Pozemních staveb Ústí nad Labem.[L]

Výčet nedochovaných památek:

Kaple sv. Anny (příloha č.32)

Místní kaple byla vysvěcena před rokem 1750. V dochované latinsky psané listině je uvedeno, že 20. srpna 1750 byl pro schönbachskou kapli vysvěcen opatem oseckého kláštera zvon ke cti svatého Jana, Pavla a Prokopa. Na téže listině je i poznámka v němčině, že současně byla vysvěcena i kaple. Za patronku si místní obyvatelé zvolili svatou Annu. Polychromovaná řezba sv. Anny vévodila oltáři. V současnosti je umístěna na faře v Litvínově. Zvon byl za druhé světové války sundán a přetaven. Kaple stála u potoka (nedaleko dnešní školní družiny) na obecní parcele č. 66, kde jsou dodnes vidět její základy. Podle vzpomínek pamětníků byla zbořena někdy na počátku šedesátých let.

Červený kříž

V místě, kde Divoký potok křížuje silnici vedoucí do Litvínova, stával po pravé straně tzv. červený kříž. Dřevěný kříž byl tři metry vysoký a byla na něm plastika Ježíše Krista z lakovaného plechu. Postavil jej v letech 1840 - 1850 majitel hospodářství čp. 4 jako díkuvzdání za to, že vyvázl z nehody, která se mu na tom místě přihodila při přejezdu s volským potahem přes dřevěný můstek. Při úpravách silnice a regulaci potoka byl kříž poničen a přesunut. Litvínovský farář jej na začátku padesátých let sice nechal opravit a znovu vysvětil, avšak zanedlouho zmizel docela. Podle záznamů v opisu německé kroniky stával ve vsi ještě jeden kříž, avšak jeho poloha a osud nejsou známy.

6.1.16 Mníšek

Historie obce:

Obec vznikla na staré obchodní cestě, která vedla z Prahy přes Krušnohoří do Saska. Cesta z Mostu pokračovala na Janov a Křížatky a odtud vedla přes Mníšek a Saydu do Freibergu. Archeologické nálezy dokládají, že osídlení zde bylo již na počátku 13. století. První písemná zmínka pochází až z roku 1425, kdy je Mníšek zmiňován jako celnice mosteckého hradu.

Roku 1560 byla v místě vysvěcena poustevna a kaple pro osecké mnichy. Založení původní poustevny lze rovněž datovat do počátku 13. století. Místo sloužilo mnichům

pro odpočinek při jejich poutích do saského kláštera Altzella a jako výchozí stanoviště při jejich pátrání po rudách. Při nich objevili nejen stříbro, ale má se také za to, že se podíleli na nálezu mědných žil v německém Mníšku. Od přítomnosti mnichů také osada získala svůj název.

V roce 1613 postihla obec epidemie moru, kterému podlehl většina obyvatel. Přeživší poté založili tradici každoroční poutě na svátek sv. Rozálie, ochránkyně před morem, do Nové Vsi v Horách. Během napoleonských válek Mníšek vyplundrovali francouzští vojáci. Obyvatelstvo se během krátkého obsazení ukryvalo v okolních lesích.

V letech 1869-1910 byl Mníšek osadou obce Janov, poté byl samostatnou obcí. Obyvatelstvo se živilo převážně prací v poleh, které patřilo městu Most, část obyvatel se zabývala zpracováním dřeva a výrobou dřevěných hraček. Ke konci 19. století se Mníšek stal oblíbeným výletním a prázdninovým místem. Po druhé světové válce bylo převažující německé obyvatelstvo vysídleno a mnoho opuštěných objektů zchátralo a bylo srovnáno se zemí. Od roku 1961 je osadou Nové Vsi v Horách. Mníšek se stal postupně rekreační osadou.[M]

Výčet památek:

Dřevěný kříž (příloha č. 33)

Nachází se jižně od osady a je z roku 1913.

Výčet nedochovaných památek:

Kaple Nanebevstoupení Panny Marie

V roce 1898 vznikl v Mníšku spolek pro zřízení kaple Nanebevstoupení Panny Marie. Kaple však již byla zbořena.

6.1.17 Nová ves - Mikulovice

Historie obce:

První osídlení má spojitost s rudným dolováním v Krušnohoří a probíhalo již ve 14. a 15. století. První písemná zmínka o obci se ovšem nachází až v listině vystavené na mosteckém hradě v roce 1564, kdy byla založena Magdalenou a Annou z Veitmile. Tehdy ves patřila k hradnímu panství a jmenovala se Rottendorf (z německého roden = mýtí). Nová Ves je příkladem způsobu tehdejší kolonizace, kdy byla půda rozdělena na rovnoměrné pásy táhnoucí se údolím od úpatí k vrcholu. Domy byly postaveny podél cesty a polnosti k nim se rozkládaly za domy.

Když v roce 1585 prodal císař Rudolf II. mostecký hrad i se vším příslušenstvím Ladislavu z Lobkovic, ocitla se Nová Ves v jeho majetku. Když Ladislav upadl v nemilost, jeho majetek byl císařem zkonfiskován a Rudolf II. prodal roku 1595

mostecký hrad tentokrát městu Most. Na konci 16. století se v Nové Vsi rozšířilo protestantství ze sousedního Saska. Po bitvě na Bílé hoře nastala rekatolizace a tak se mnoho zdejších obyvatel evangelického vyznání raději vystěhovalo za hranice, kde založilo na saské straně novou ves. Ta se nazývala Deutschneudorf (Německá Nová Ves) a původní se začala odlišovat jako Gebirgsneudorf - Nová Ves v Horách.

Roku 1690 se stala Nová Ves v Horách opět majetkem Lobkoviců, kteří ji zahrnuli do svého panství Nové Sedlo-Jezeří, jehož součástí zůstala až do roku 1848. Po správní reformě v roce 1850 se Nová Ves v Horách stala samostatnou obcí, ke které byly připojeny osady Lesná, Mikulovice a Mariánské Údolí. Posledně jmenovaná osada se v roce 1957 odpojila a stala se součástí Horního Jiřetína. Naopak byla v roce 1960 připojena osada Mníšek.[N]

Výčet dochovaných památek:

Socha sv. Jana Nepomuka (příloha č.34)

Mezi dvěma břízami stála asi 300 metrů od Mikulovického hřbitova socha Sv. Jana Nepomuka. Stávala zde naproti domu Maxe Waltera a mezi zemědělskými usedlostmi Fr. Kaltofenové a D. Kaltofena. Fr. Kaltofenová se starala o květinovou výzdobu sochy. Tuto plastiku dal v roce 1777, zhotovit k počtě svého patrona a jmenovce tehdejší farář Johann Nepomuk Schupp. Celá léta, až do naší doby, konala se vždy 16. května procesí k této soše. Kolem roku 1980 byla socha Sv. Nepomuka, bohužel bez hlavy, přemístěna do malého parku u staré cesty do Mníšku, za obecním rybníkem.

Stav: Zachovalý

Vlastník: Vlastníkem je obec Nová ves.

Výčet nedochovaných památek:

Mikulovická kaple (příloha č.35)

Tak jako na počátku 18. století kníže Oldřich Felix z Lobkovic nechal zřídit v Nové Vsi farnost, bylo jeho přáním v poslední vůli, aby vdova Maria Josefa z Lobkovic nechala postavit kostel také v Mikulovicích. Ta 21. ledna 1727 sepsala testament, do kterého zahrnula i poslední vůli svého manžela, neboť jeho přání nenaplnila. V dodatku ze dne 12. října 1728 uvádí výslovné přání a vyžaduje brzké uskutečnění tohoto plánu. Její přání na vytvoření samostatné farní obce v Mikulovicích se nevyplnilo. Kněžna umírá roku 1729, rok po tomto dodatku.

První kaple v Mikulovicích byla postavena až kolem roku 1880, nebo o něco později, pod patronací knížete Lobkovic. Tato kaple měla půdorys čtyřúhelníku (asi 4x4 m), vyžděna byla z kamene a stavba byla kryta šindelem. Ozdobou kaple byla zvonice. Její podoba se zachovala na staré pohlednici. Při bouři v roce 1907, budovu kaple roztrhl silný blesk. Kusy prken a šindele létaly po širokém okolí.

Na stejném místě, bylo ještě téhož roku započato se stavbou větší kaple se zvonící. Nad vchodem byl jako rok obnovy udán rok 1908. Za zvon, který byl odebrán 20. října 1917, byl o pět let později pořízen zvon nový, který 15. května 1922 vysvětil farář Herkner. Kmotrou zvonu, na místo kněžny Lobkovicové, byla manželka mikulovického lesního, Angela Pernerová.

Po odsunu zůstalo pobožné místo pusté, žádný zvon již k modlitbě nesvolával.. Nyní jsou na místě, kde stávala kaple tři velké mísy na květiny.

Dubový kříž z Mikulovického hřbitova (příloha č. 36)

Na rozcestí u hraničního přechodu do Saska, několik století staré solné stezky, a odbočky do H. Sv. Kateřiny, stával u továrny na dřevěné zboží, patřící H. Seifertovi čp. 80, dřevěný kříž, na kterém býval z plechu vyřezaný a barevně vymalovaný ukřižovaný Kristus. První ze tří květnových procesí, vedlo do dolní části obce k tomuto kříži. U něj v modlitbách prosili malý rolník všemohoucího, aby ochránil jejich domy a pole před úderem blesku, proti kroupám a špatnému počasí.

Křížek „anděl Strážný“

U rozcestí ve směru k hájovně na Červené jámě, Žeberk (Seeberg) a Jedlovou horu (Tannich), stojí u cesty kříž s obrázkem anděla Strážného, toto místo je všeobecně nazýváno "U strážného anděla".

Kříž zdobený obrázkem Matky Boží (příloha č. 37)

Tento kříž býval nazýván "Kreuztor" a býval vždy vyzdoben čerstvými květinami. Byl vybaven Modlitebním klekátkem. Je známo, že oba tyto kříže ještě kolem roku 1961 stály, ale záhy byly zničeny.

6.2 Výčet památek ve vyznačené lokalitě v zaniklých obcích

Seznam zaniklých obcí (abecední seznam)

Albrechtice
Dolní Jiřetín
Dřínov
Libkovice
Litvínov Růžodol
Litvínov Lipětín

6.2.1 Albrechtice

Historie obce:

Albrechtice vznikly nejspíš na přelomu 13. a 14. století na břehu Komořanského jezera. Zakladatelem obce byl patrně Albert ze Žeberka a Rvenic (Ervenic). Jméno obce

se objevuje poprvé roku 1352 v registru papežských desátků. V obci stál kostel Všech svatých. Listina z roku 1355 uvádí, že světským patronem zdejšího kostela byl Nevlas ze Rvenic. Zdejší farnost později zanikla a obec spadala do farního obvodu Holešice. Obec náležela prakticky stále k panství Jezeří.

Dalšími majiteli obce byli Smolíkové ze Slavic. V roce 1513 odkázal Zikmund z tohoto rodu Albrechtice svému švagrovi Mikulášovi z rodu Hochhauserů, kteří byli protestanty. Také obyvatelé vsi se hlásili k církvi evangelické. Za účast ve stavovském povstání bylo panství Jezeří a tedy i Albrechtice zkonfiskovány Janovi Mikulášovi Hochhauserovi z Hochhausu a v roce 1623 je koupil Vilém z Lobkovic. Od roku 1653 byla ves opět katolická. Během třicetileté války došlo v obci ke dvěma velkým požárům a v roce 1625 obec zasáhl mor. Další morová epidemie postihla obec a okolí v roce 1680. Albrechtice byly až do roku 1848 součástí lobkovického panství Nové Sedlo nad Bílinou-Jezeří. Po roce 1850 vznikla obec Albrechtice s osadami Jezeří a Černice.

Po druhé světové válce se od obce odtrhla osada Černice, která se stala samostatnou. Albrechtice se nacházely do roku 1960 v okrese Chomutov, poté se staly součástí okresu Most. Obec zanikla v letech 1981-1983 z důvodu pokračující těžby uhlí a katastrální území bylo připojeno k obci Horní Jiřetín.[3]

Výčet dochovaných památek:

Kamenné náhrobníky rodiny Hochhauserů ze 16. Století

Nyní se nacházejí na poutním místě v Mariánských Radčicích.

Gotická křtitelnice (příloha č.38)

Tato křtitelnice byla z kostela přemístěna do Mostu a nyní se nachází v atriu budovy Magistrátu města Mostu.

Soubor 2 smírčích křížů

Nyní se taktéž nacházejí v areálu poutního místa v Mariánských radčicích.

6.2.2 Dolní Jiřetín

Historie obce:

Dolní Jiřetín se rozkládal podél potoka asi 5 km severozápadně od Mostu, při silnici z Mostu na Horní Jiřetín a Horu Sv. Kateřiny. Osada Čtrnáct Dvorců prakticky oddělovala obec od Horního Jiřetína, který ležel taktéž při Jiřetínském potoce. Na západě sousedila vesnice s Albrechticemi, severovýchodně leželo Záluží. Název obce vznikl z osobního jména "Juřata" a v průběhu věků měl různé podoby, například Girzetin doleyni, Geržetin doleyssi či německy Jorrenthal, Jumteyn, Nieder - Gorten, Nieder - Georgen - thal a jiné.

První písemná zpráva o Jiřetíně pochází z roku 1263, přičemž nerozlišuje ještě Dolní a Horní Jiřetín. Z dalších pramenů k dějinám Dolního Jiřetína ze 13. století je významná listina Přemysla Otakara II, ze dne 26. 3. 1273, která rozšiřuje mílové právo Mostu na Kopisty, Komořany a Jiřetín, který se tak dostává do určité hospodářské závislosti. Lze předpokládat, že obec Dolní a Horní Jiřetín tvořily ve 13. století jediný celek, ves i farnost, pod názvem Jiřetín. Samostatná fara pro Horní Jiřetín je v písemných pramenech zmiňována k roku 1409. Předchozí zmínka o faře z roku 1352 se týkala nejspíše právě Dolního Jiřetína. Proces oddělování obou vsí byl dokončen kolem roku 1459.

V 1. polovině 16. století náležel Dolní Jiřetín pánům z Veitmile, z nichž Šebestián se uvádí ještě k roku 1549 jako držitel zdejší tvrze. Po roce 1562 se dostal Jiřetín do rukou Lobkoviců. V roce 1571 obdržel od císaře Maxmiliána II. tržní privilegia a znak: na červeném štítě je zobrazen sv. Jiří na koni. Maxmiliánovým privilegiem byl Dolní Jiřetín povýšen na městečko. V roce 1642 přešel Dolní Jiřetín do majetku Valdštejnů a součástí jejich panství Duchcov byl až do roku 1848.

V roce 1621 narušil slibný vývoj městečka požár, který byl předzvěstí dalších pohrom, které zasáhly Dolní Jiřetín za třicetileté války i ve 2. pol. 17. století (opětovný požár a morová nákaza v roce 1680). V polovině 17. století zde bylo jen 27 obydlých usedlostí. Následovalo období úpadku ve kterém městečko ztratilo většinu předchozích práv, včetně práva vařit pivo.

Po německém záboru pohraničí, ale zejména po vypuknutí druhé světové války, začal být patrný nedostatek pracovních sil, nutných pro válečnou mašinerii. Zapříčiněn byl jednak odchodem většiny českého obyvatelstva do vnitrozemí, jednak všeobecnou brannou povinností místních německých obyvatel. V důsledku toho byly na katastru Dolního Jiřetína (ale i dalších obcí) vybudovány tábory pro válečné zajatce a cizí dělníky, nasazené do oblasti Mostecká na nucené práce. V roce 1944 během náletů na chemické závody v Záluží zasáhla řada bomb území obce a došlo ke zničení řady domů a ke ztrátám na životech. Obec byla likvidována v letech 1980 - 1983 z důvodu stanovení pásem hygienické ochrany (k. p. CHEZA - Petrochemie I a II) a postupu těžby k. p. DVÚZ.[3]

Výčet památek:

Kaple se sochou sv. Floriána

Z 2. poloviny 18. století

Sousoší sv. Jiří z roku 1711

Dnes se nachází v Horním Jiřetíně (viz kapitola Horní Jiřetín)

Sousoší sv. Jana Nepomuckého a sv. Antonína

Z roku 1739 dnes u kostela v Českých Zlatnících

6.2.3 Dřínov

Historie obce:

Dřínov ležel západně od Mostu. Na jihozápadě sousedila obec s Kundraticemi, na jihovýchodě pak s Ervěnicemi. Severně ležely Albrechtice a východně Komořany. Až do roku 1960 patřil Dřínov do okresu Chomutov. Původ českého názvu obce je nejasný. Známý jsou tvary Dřinow, Držinow nebo Drzeynow. Německá podoba Bartelsdod' (Pertlsdorff, Barthelsdorf) je odvozena od jména Bartel a značí "Bartlovu ves".

Dřínov se poprvé objevuje v písemných pramenech sice až k roku 1542, ale vzhledem k tomu, že se řadil k obcím, ležícím v blízkosti Komořanského jezera, které byly vesměs staršího založení, není vyloučeno, že i Dřínov existoval již před tímto datem.

V roce 1543 byla ves prodána dosavadními majiteli, Fridrichem a Jiřkem Smolíkovými ze Slavic, Šebestiánovi z Veitmile.

S rozvojem dolů v okolí Dřínova a zejména s výstavbou dolu Grohmann (1893) přímo na katastru obce, vzrostl počet obyvatel a změnilo se též jeho sociální složení.

Zatímco v roce 1890 zde žilo jen 258 osob, v roce 1900 jich bylo již 994. Nejvyššího počtu obyvatel dosáhl Dřínov v roce 1930 (1 811 osob). Za druhé světové války byl Dřínov v roce 1944 zasažen leteckým bombardováním při kterém došlo ke zničení a poškození několika domů. Obec zanikla v roce 1976 z důvodů postupu těžby koncernového podniku DVIL. [3]

Výčet památek:

Barokní kaple sv. Jana Nepomuckého (příloha č. 39)

Stávala na severozápadním konci Dřínova a je z roku 1712, s renesanční kazatelnou z doby kolem roku 1600 stavitel A. Altomonti. Hlavní římsa kaple byla osazena sochami sv. Felixe a sv. Oldřicha, mezi nimiž se nacházel lobkovický erb. Tyto památky našly nové umístění po zrušení obce u kostela v Litvínově.

Pseudogotická kaple sv. Anny

Jediné známé údaje o této kapli jsou, že byla vystavěna v roce 1894.

6.2.4 Libkovice

Historie obce:

Obec Libkovice se rozkládala na Lomském potoce. Na jihozápadě sousedila s Mariánskými Radčicemi, na jihovýchodě ležel Jenišův Újezd a na severovýchodě Lom. Obec byla do roku 1960 součástí okresu Teplice. Název obce vznikl pravděpodobně ze jména žubkovici a označoval "ves lidí Libkových (žubkových)". Vyskytovaly se také tvary Lubcouiz(e), Lubcowitz, Luczkowicz, Lucwicz, Likwjcze, Liqutz.

Libkovice jsou poprvé zmiňovány již k roku 1186 a to ve sporné darovací listině českého knížete Bedřicha, kterou vydal 23. 4. 1186 v Ústí nad Labem. Listina potvrzovala špitálu sv. Jana Jeruzalémského držbu Libkovic, a řady dalších vesnic. V roce 1209 potvrdil pražský biskup Daniel klášteru Osek desátky z Libkovic. Kolem roku 1240 koupil Slavko, opat oseckého kláštera, od svého příbuzného Václava z rodu Hradišiců část vsi Lubcowitz se dvěma mlýny, vinicí, lesíkem a rybníčkem. Listina vymezovala i povinnosti zdejších obyvatel odvádět klášteru naturální a peněžní rentu. Je možné, že teprve tehdy byla podstatná část obce připojena k majetkové doméně oseckého kláštera a nikoli kolem roku 1209, jak dokládá listinné falsum z této doby. V majetku kláštera v Oseku zůstala ves až do roku 1848.

V průběhu 16. století se zdejší obyvatelé začínají hlásit k protestantství. Po třicetileté válce sice přestaly protestantské církve díky rekatolizačnímu úsilí formálně existovat, ale jejich zánik nebyl definitivní. Po vydání tolerančního patentu v roce 1781 začala v Libkovicích působit evangelická církev luterská, jejíž sbor sem roku 1856 přenesl své sídlo z Krabčic. Při tvorbě prvního katastrálního soupisu poddanské půdy v polovině 17. století vizitační komise nezapsala žádná pustá nebo ohněm zničená stavení. Obyvatelé vesnice, výhradně zařazení do střední skupiny tzv. chalupníků, tu neprovozovali žádný obchod ani živnosti.[3]

Výčet památek:

7 Výklenkových kaplí Sedmi bolestí Panny Marie (příloha č.41)

Původně lemovaly poutní cestu z Libkovic do Mariánských Radčic a byly vystavěny z příspěvků poutníků, s výjimkou prostřední ze sedmi kapliček, která byla zvána opatskou nebo panskou kaplí (Herrenkapelle), protože ji dal postavit opat Jeroným Besnecker; Libkovice totiž byly až do roku 1848 majetkem oseckého kláštera.

V letech 1989 až 1990 zděné cihlové kaple restaurovali akademičtí sochaři Michael Bílek a Bohumil Zemánek.

Výklenková kaple I – Obřezání Krista

Reliéfní obraz v arkádové nice první ze čtyř kaplí (posuzováno směrem od kostela k hlavní silnici) představuje obřizku Krista v chrámu. Tato kaplička původně stála v Libkovicích za železničním přejezdem u silnice z Mariánských Radčic, naproti domu čp. 133. Byla vystavěna po roce 1720 na příkaz opata Benedikta Littweriga tehdejším mariánskoradčickým farářem Prokopem Wolfem. Kaple je členěna pilastry s hlavicemi ve stylu napodobujícím iónský řád a ukončena segmentovým štítem s volutami. Stříšku původně zdobily další sochy.

Výklenková kaple II – Útěk do Egypta

Další z kaplí stávala od roku 1724 při silnici u libkovického hřbitova a nese reliéfní obraz s výjevem útěku do Egypta. Kapli člení pilastry s akantovými hlavicemi se závitnicemi na nárožích a završuje nízký trojúhelníkový štít. V roce 1915 byla opravena stavebním závodem D. Ferber v Teplicích-Šanově, přičemž náklady hradil podle svého slibu učiněného v 1. světové válce továrník Schick z Litvínova.

Výklenková kaple III – Dvanáctiletý Ježíš v chrámu mezi učenci

V mělké nice třetí kapličky, kterou opět zdobí pilastry s hlavicemi ve stylu napodobujícím iónský řád na nárožích a završuje štít ve tvaru silně profilovaného oslího hřbetu s koulí na vrcholu, je vsazen reliéfní obraz představující dvanáctiletého Ježíše v chrámu mezi učenci. Kaple se tyčila poblíž libkovického kostela.

Výklenková kaple IV – Nesení kříže

Právě tuto kapli dal asi v roce 1727 vystavět osecký opat Jeroným. V orámované výplni je reliéfní obraz s výjevem nesení kříže se dvěma putti v horních rozích. Jeden z nich drží perlík, postavička vpravo pak hřeb nebo kleště. Na konzole po levé straně je umístěna postava naříkající ženy (Panny Marie), na straně pravé plastika chybí. Čtyři pilastry ukončují akantové hlavice. Z bočních sloupů, které nesly silně profilované kladí završené segmentovým štítem s kamenným znakem v kartuši uprostřed, se zachovaly jen kulaté patky. Na pravé straně kladí je putti, na vrcholu štítu drobná figurální plastika. Kaple byla roku 1831 zrenovována a i nadále udržována oseckým klášteřem. V roce 1941 byly dva sloupky zničeny vandalem, v roce 1942 byla jedna z bočních sošek shozena.

Zbylé tři kaple se bohužel do dnešních dnů nedochovaly. Reliéfní obraz v páté kapli, která byla roku 1940 odklizena, protože spadla, představoval Krista na kříži. Šestá kaple zobrazující snímání Ježíše z kříže byla zbudována v roce 1725, obnovena pak roku 1832 dobrovolníky a udržována. Přesto ji čekal nepříznivý osud. V roce 1915 se sesypala, ještě téhož roku byla opravena. Stála však na velice vlhkém podkladu, takže když se v roce 1940 znovu zřítla, byla též odstraněna. Reliéf v nice sedmé kaple představoval obraz Ježíše Krista v hrobě. Byla zřízena v roce 1725 a tehdejším farářem Prokopem Wolfem vysvěcena. V roce 1832 byla jako ostatní kaple renovována dobrovolníky, roku 1915 pak stavební firmou D. Feber v Teplicích. Výlohy zde rovněž hradil továrník Viktor Schick.

6.2.5 Litvínov – Růžodol

Historie obce:

Obec se rozkládala asi 4 km severně od Mostu podél Bílého potoka. Na západ od Růžodolu leželo Záluží, východně pak Mariánské Radčice. V těsném severním sousedství podél Bílého potoka se rozkládal Lipětín a Dolní Litvínov, jižně leželo město Kopisty. Český název Růžodol pravděpodobně vznikl z překladu staršího německého pojmenování Rosenthal. V minulosti se vyskytovaly také tvary Ruzmítal a Rozmítal.

Název obce je poprvé zmiňován v roce 1333. Obec byla součástí panství hradu Kostomlaty. V roce 1492 byla ves Růžodol (a Louka) ve vlastnictví Jindřicha Krynese z Červeného Dvora. V roce 1509 postoupil Růžodol svému synovi Dominikovi. V majetku Krynesů z Červeného Dvora zůstala ves až do roku 1563, kdy ji bratři Štěpán a Hanuš prodali spolu s dvorem Stoppelhof městu Mostu. Poté, co město získalo v roce 1595 i pozemkový majetek mosteckého hradu, vytvořilo rozsáhlou majetkovou doménu s centrem v Kopistech, jejíž součástí až do roku 1848 byl i Růžodol.

S budováním dolů v bližším i vzdálenějším okolí obce v 2. polovině 19. století (1890 důl Habsburg, od roku 1919 Minerva; 1880 Viktoria) rostl rychle počet obyvatel, měnilo se jeho národnostní složení a způsob obživy. Po správní reformě z roku 1848 byl Růžodol zařazen jako katastrální obec pod tzv. místní obec Kopisty a tento stav se udržel až do roku 1949, kdy byla obec připojena k Dolnímu Litvínovu. Růžodol byl postupně likvidován kvůli těžbě uhlí v letech 1956 – 1959.

Výčet památek:

Kaple Nejsvětější Trojice

Tato kaple byla postavená v roce 1833. Více o této drobné sakrální stavbě není z dostupných zdrojů známo.

6.2.6 Litvínov – Lipětín

Historie obce:

Obec Lipětín se rozkládala podél Bílého potoka severozápadně od Mostu. Nacházela se asi 2 km jižně od Litvínova. Na severu sousedila s obcí Dolní Litvínov a na jihu s obcí Růžodol. Název obce byl nejspíše odvozen od osobního jména Lipata a označoval "Lipatův dvůr". Vyskytoval se ve tvarech: Lipetím, Lypetyn, Lipietin. Německý název Lindau, Linda, Linden byl však spojován s českým slovem "lípa."

Nejstarší zmínka o Lipětínu se nachází v listině Hrabšice Kojaty z roku 1227, jíž daroval Lipětín klášteru zderazskému. V roce 1301 potvrdil donaci také král Václav II. Ze 14. a 15. století nemáme o obci žádné konkrétní informace. Je možné, že až do období husitských válek obec patřila k rozsáhlému pozemkovému vlastnictví kláštera. V roce 1456 totiž koupilo město Most od zderazského probošta klášterní statky v okolí města a není vyloučeno, že mezi nimi mohl být i Lipětín.

V 1. polovině 16. století se ves dostala do majetku rytířského rodu ze Schonau (Šěnu), který zde snad postavil i tvrz. V roce 1585 již byl Lipětín součástí panství mosteckého hradu, které v tomto roce převedl Rudolf II. na Ladislava Popela z Lobkovic, aby mu je pak opět v roce 1594 odňal a o rok později prodal městu Mostu. V

roce 1598 však byl Lipětín městem prodán Janovi Václavovi z Lobkovic a posléze byla ves připojena k panství Duchcov - Horní Litvínov, jehož součástí zůstala až do roku 1848. Lipětín byl zlikvidován v důsledku postupující těžby uhlí spolu s Dolním Litvínovem v letech 1957 - 1959.

Výčet památek:

Kaple Navštívení Panny Marie

Blíže neznámého založení (i když první, ale nerealizovaný pokus o její zřízení, je znám z roku 1783). Dle dochovaných pramenů bylo možné pouze zjistit, že kaple stála již v roce 1907, ale nikoli před rokem 1869.

Výsledky k jednotlivým cílům:

Cíl 1.

Podrobným terénním výzkumem bylo zjištěno, že v daném území se nachází 40 památek, součástí této DP je jejich přehled a označení v turistické mapě včetně dokumentace 31 nejvýznamějších z nich.

Bylo zjištěno, že vlastnická struktura je poměrně komplikovaná a ke zjištění nestačí nahlížení do katastru nemovitostí, jelikož drobné sakrální stavby často nemají číslo popisné ani číslo evidenční. V mnoha případech se stává, že stavba leží na pozemcích jiných vlastníků (Lesy ČR.). V některých případech patří památky bývalým šlechtickým rodům, v jiných památky spadají pod správu římskokatolické farnosti a ve většině případů jsou památky v majetku obecních samospráv. K nepřehledné situaci ve vlastnických záležitostech přispělo přemísťování těchto památek v důsledku povrchové těžby.

Cíl 2.

Při podrobném terénním výzkumu jsem se rozhodl členit památky pro účely posouzení fyzického stavu na volně stojící kříže, sochy, plastiky a budovy (kaple, kapličky)

V kategorii samostatně stojící kříže, sochy, plastiky bylo zjištěno:

Vyloženě v kritickém stavu jsou 4 z celkově 29 což je 14%.

V zachovalém stavu je 22 z 29 což je 76%

Po rekonstrukci nebo restauraci jsou 3 z 29 což je 10 %.

V kategorii budovy (kaple, kapličky):

V kritickém stavu jsou 2 z 11 což je 18%.

V zachovalém stavu je 9 z 11 což je 81%.

Po rekonstrukci je 7 z 11 což je 64%

V kritickém stavu se nachází 18% z celkového počtu těchto památek v této kategorii. Je to méně, než bylo očekáváno.

V zrekonstruovaném stavu je 64% památek což je více než bylo očekáváno.

V případech kdy došlo k poškození památek jiným vlivem než časem a povětrnostních podmínkách např. pád sochy, odlomení, došlo k nápravě bez zbytečného prodlení.

V městských či více obydlených oblastech se památky zdají být v pravidelně udržovaném stavu, na druhou stranu jsou častěji vystaveny útokům vandalů. Největším nesvarem je sprejství, na jehož opakované odstraňování nejsou zřejmě v rozpočtech dostatečné finanční zdroje. Neodstraněné projevy jiného vandalství byly zjištěny pouze v městě Litvínově a to rozbitá skla u Valdštejnské kaple. V řídkých případech z důvodu opakované krádeže částí památek nedošlo v posledním případě ke kompletnímu doplnění součástí památky (Sousoší sv. Jiří v Horním Jiřetíně)

Do těchto shrnutí nebylo počítáno se zaniklými památkami v regionu.

Cíl 3.

Pro účely vypracování závěru této části bude použito členění památek viz. Závěr k cíli 2. Výše. Z 29 volně stojících památek byly 3 zrekonstruovány a z nich žádná s využitím strukturálními fondy.

Z 11 kapliček a kaplí celkem zrekonstruováno 7, z toho za přispění Evropských strukturálních fondů žádná.

Čerpání na obnovu a zachování drobných sakrálních staveb na Litvínovsku bylo doposud nulové, důvodem je zřejmě celková ekonomická krize, kdy obce hledají úspory ve všech odvětvích, na druhou stranu je to škoda promarněné příležitosti. Jisté je, že stále existuje prostor a čas pro zlepšení a to v případech 14% samostatně stojících památek (kříže, sochy, plastiky, boží muka) v kritickém stavu a 18% budov(kapliček a kaplí) v kritickém stavu.

Výzvy pro podání žádostí na čerpání strukturálních fondů jsou časově omezené. Strukturální fondy ROP II Severozápad osa 2 je možné čerpat do roku 2013 (rozpočet pro období 2007 – 2013 je 32,5 milionů eur) což je určitě možnost pro město Litvínov tyto fondy využít ve prospěch drobných sakrálních staveb.

Pozitivním aspektem zůstává, že 10 zrekonstruovaných památek je mimo nákladů obce obnoveno z jiných zdrojů (např. angažovaní občané, soukromé firmy – MUS a.s., Chemopetrol a.s.) to dokazuje, že ze strany veřejnosti a jiných podnikatelských subjektů

není úplná lhostejnost ke kulturnímu dědictví a tyto subjekty dokaží v podstatě substituovat tyto finanční zdroje.

7. Závěr

I přesto, že počet těchto staveb oproti situaci před rokem 1948 výrazně poklesl, je dochován do dneška ne příliš veliký soubor těchto dokladů vztahu člověka k Bohu a krajině, jejíž součástí tyto drobné sakrální stavby již po staletí jsou. Naštěstí se po roce 1989 o tyto objekty znovu objevil zájem a díky péči měst, obcí a farností je většina památek v lepším stavu i přesto, že u řady památek není znám vlastník.

Nicméně je nutné konstatovat, že jen ojediněle je možné v tomto regionu nalézt památku obnovenou z možných dotačních titulů ať už z důvodu složitosti tyto dotační tituly čerpat nebo nemožnosti prokázat vlastníka samotné drobné sakrální stavby.

Tato diplomová práce může současně sloužit také jako průvodce a kompendium informací o drobných sakrálních stavbách na Litvínovsku.

8. Seznam literatury

1. FOITSCHKEK, J. Pověst o hraběcí kapli. *Kulturní kalendář Mostecka*. 1966, 3, s. 27-28.
2. FROLEC, Václav. *Lidová architektura*. Praha : Stát.nakl.tech.lit., 1980. 359 s.
3. HADÁČEK, Jaroslav. *Pamětní kniha*. díl 1. Nová Ves : ., 1950. od roku 1945, nestránkováno.
4. HEROUT, Jaroslav. *Jak poznávat kulturní památky*. Praha : Mladá fronta, 1986. 335 s
5. GRISA, Ivan, et al. *Umělecké památky Čech A-Ž : svazek I-IV*. Praha : Academia, 1977. 307 s.
6. KOCOUREK, L. *Štít Albrechtic*. Most : MNV Albrechtice, 1980. 156 s.
7. KONEČNÝ, L. Tajemná zřícenina. *Kulturní kalendář Mostecka*. 1965, 12, s. 26.
8. MANNLOVÁ-RAKOVÁ, H. *Osud Mostecka : Úloha památek v krajině a vědomí člověka*. Most : Okresní muzeum v Mostě, 1996.
9. MYSLIVEČEK, Milan. *Panoptikum symbolů, značek a znamení*. Praha : Horizont, 1994. 255 s
10. PACHNER, Jaroslav. *Střední Krušnohoří : Zmizelé Čechy*. Praha - Litomyšl : Paseka, 2008.
11. PFEIDERER, Rudolf. *Atributy světců*. Praha : Unicornis, 1992. 125 s.
12. POKORNÁ, Libuše. *Kniha o Mostecku*. Litvínov : Dialog, 2000. ISBN 80-85843-80-3.
13. POKORNÁ, Libuše. *Litvínov v proměnách času*. Litvínov : Dialog, 2003. ISBN 80-8584-36-6.
14. RÁVIK, Slavomír. *Velká kniha světců*. Praha : REGIA, 2002. 675 s.
15. SCHEYBAL, Josef ; SCHEYBALOVÁ, Marie. *Umění lidových tesařů, kameníků a sochařů v severních Čechách*. Praha : Severočeské nakladatelství Ústí nad Labem, 1982. 427 s.
16. *Schönbach - Meziboří 1398-1998*. Praha, 1998. nestránkováno
17. SÝKOROVÁ, J. *Zmizelé domovy*. Most : Okresní muzeum v Mostě a Státní okresní archiv v Mostě, 2002.
18. ŠULCOVÁ, H. *Brandov*. Most : 1998. 189 s.
19. WIESER, S; VÍT, J; URFUS, V. *Kamené kříže Čech a Moravy*. Praha : Argo, 1997. 391 s.

Použité informace z internetu:

1. <http://www.mkcr.cz/granty-a-dotace/default.htm>
2. <http://rpg.webzdarma.cz/rpg/krizky.html>

9. Seznam použitých citací

- [1] Zákon č.20/1987 Sb., o státní památkové péči
- [2] WIESER, S; VÍT, J; URFUS, V. *Kamené kříže Čech a Moravy*. Praha : Argo, 1997. s.23
- [3] SÝKOROVÁ, J. *Zmizelé domovy*. Most : Okresní muzeum v Mostě a Státní okresní archiv v Mostě, 2002.
- [4] RÁVIK, Slavomír. *Velká kniha světců*. Praha : REGIA, 2002. Strana 88

Seznam citací z internetu

- [A] <http://www.mkcr.cz/granty-a-dotace/default.htm>
- [B] <http://www.brandov.cz>
- [C] <http://www.cesky-jiretin.cz/informace-o-obci/historie>
- [D] <http://www.horasvatekateriny.cz/informace-o-meste/historie>
- [E] <http://www.hornijiretin.cz>
- [F] http://mesta.obce.cz/kliny/vismo/dokumenty2.asp?id_org=6635&id=53&p1=60
- [G] <http://cs.wikipedia.org/wiki/K%C5%99%C3%AD%C5%BEatky>
- [H] <http://www.mulitvinov.cz/historie-mesta/d-420325/p1=52899>
- [CH] <http://www.mesto-lom.cz/?content=page&id=16>
- [I] [http://cs.wikipedia.org/wiki/Lou%C4%8Dn%C3%A1_\(Lom\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Lou%C4%8Dn%C3%A1_(Lom))
- [J] <http://www.loukaulitvinova.cz/index.php?nid=4181&lid=CZ&oid=892948>
- [K] <http://www.marianskeradcice.cz/index.php?nid=2029&lid=CZ&oid=209806>
- [L] <http://www.mezibori.cz/mesto-a-okoli-1/historie/>
- [M] [http://cs.wikipedia.org/wiki/Mn%C3%AD%C5%A1ek_\(Nov%C3%A1_Ves_v_Hor%C3%A1ch\)](http://cs.wikipedia.org/wiki/Mn%C3%AD%C5%A1ek_(Nov%C3%A1_Ves_v_Hor%C3%A1ch))
- [N] <http://www.novavesvhorach.cz/historie/>

10. Seznam příloh

- Příloha č. 1 – Mapa lokality zájmu
- Příloha č. 2 – Socha svatého Jana Nepomuckého
- Příloha č. 3 – Kamenný Kříž
- Příloha č. 4 – Litinový kříž na kamenném podstavci
- Příloha č. 5 – Socha Piety u kostela sv. Kateřiny
- Příloha č. 6 – Mariánský sloup
- Příloha č. 7 – Kaplička se sochou sv. Jana Nepomuckého
- Příloha č. 8 – Kaplička ECCE HOMO
- Příloha č. 9 – Kalvárie
- Příloha č. 10 – Socha svatého Jiří v Horním Jiřetíně
- Příloha č. 11 – Socha sv. Jana Nepomuckého
- Příloha č. 12 – Socha sv. Vavřince
- Příloha č. 13 – Kamenný podstavec pro kříž
- Příloha č. 14 – Kaple ZJZ od zámku
- Příloha č. 15 – Kruhové mauzoleum
- Příloha č. 16 – Kříž
- Příloha č. 17 – Dřevěná Zvonička
- Příloha č. 18 – Socha sv. Jana Nepomuckého
- Příloha č. 19 – Socha Herkula
- Příloha č. 20 – Sousoší nejsvatější trojice
- Příloha č. 21 – Valdštejnská kaple
- Příloha č. 22 – Plastika
- Příloha č. 23A – Kaple Nejsvětější Trojice
- Příloha č. 23B – Středně velká kaple s věžičkou z roku 1799
- Příloha č. 24 – Kaple sv. Antonína Paduánského
- Příloha č. 25 – Soubor dvou smírčích křížů
- Příloha č. 26 – Boží muka
- Příloha č. 27 – Sloup sv. Vavřince
- Příloha č. 28 – Sloup nejsvatější trojice
- Příloha č. 29 – Socha sv. Felixe
- Příloha č. 30 – Socha sv. Jana Nepomuckého
- Příloha č. 31 – Mapa umístění památek v Mariánských radčicích
- Příloha č. 32 – Kaple sv. Anny
- Příloha č. 33 – Dřevěný kříž
- Příloha č. 34 – Socha sv. Jana Nepomuckého
- Příloha č. 35 – Mikulovická kaple
- Příloha č. 36 – Dubový kříž
- Příloha č. 37 – Kříž
- Příloha č. 38 – Křtitelnice
- Příloha č. 39 – Barokní kaple
- Příloha č. 40 – Výklenková kaple
- Příloha č. 41 – Kaple navštívení Panny Marie
- Příloha č. 42 – Kaple nejsvětější trojice

11. Obrazové přílohy

Obrazová příloha č. 1

Prostor zájmu je na mapce znázorněn červenou barvou.

Obrazová příloha č. 2

Socha svatého Jana nepomuckého v Brandově + vyznačení místa na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 3

Současný a původní klínový kříž z ruly v Českém Jitříně + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 4

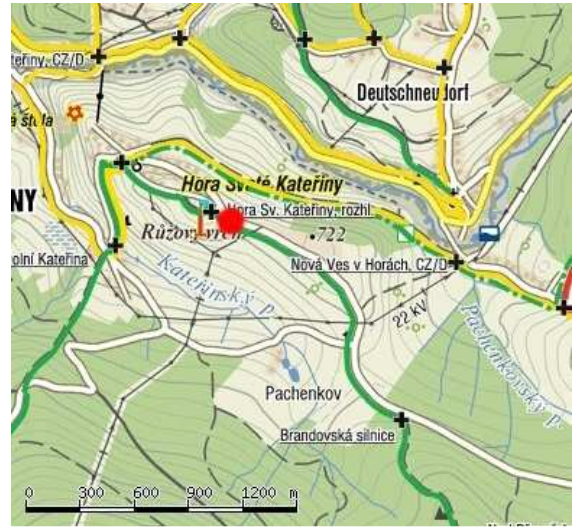
Litinový kříž v Českém Jitříně + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 5

Socha Piety u kostela sv. Kateřiny v Hoře sv. Kateřiny + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 6

Mariánský sloup na náměstí v Hoře sv. Kateřiny + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.
Obrazová příloha č. 7

Kaple se sochou sv. Jana Nepomuckého v Hoře sv. Kateřiny + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 8

Historická fotografie nedochované kaple ECCE HOMO v Hoře sv. Kateřin [foto:okresní muzeum Most]

Obrazová příloha č. 9

Zrestaurovaná Kalvárie v Horním Jiřetíně + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 10

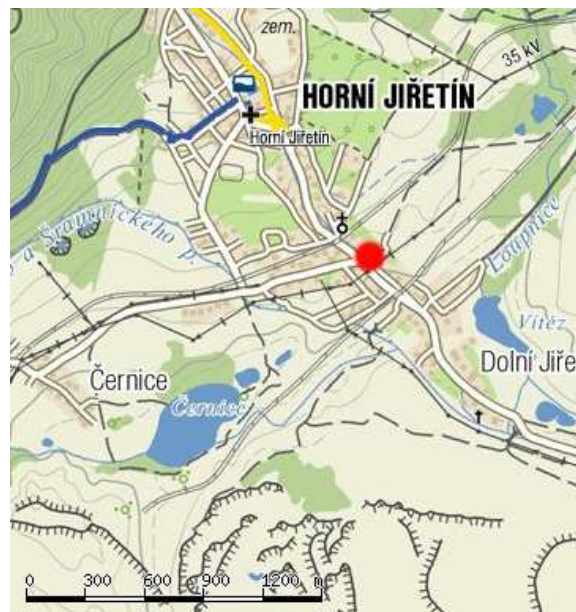
Socha svatého Jiří v Horním Jiřetíně + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 11

Socha sv. Jana Nepomuckého v Horním Jiřetíně + zobrazení na turistické mapě červeným bodem

Obrazová příloha č. 12

Socha sv. Vavřince v Horním Jiřetíně + zobrazení na turistické mapě červeným bodem

Obrazová příloha č. 13

Kamenný podstavec pro kříž v Horním Jiřetíně + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 14

Kaple ZJZ od zámku pod Jezeřím + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 15

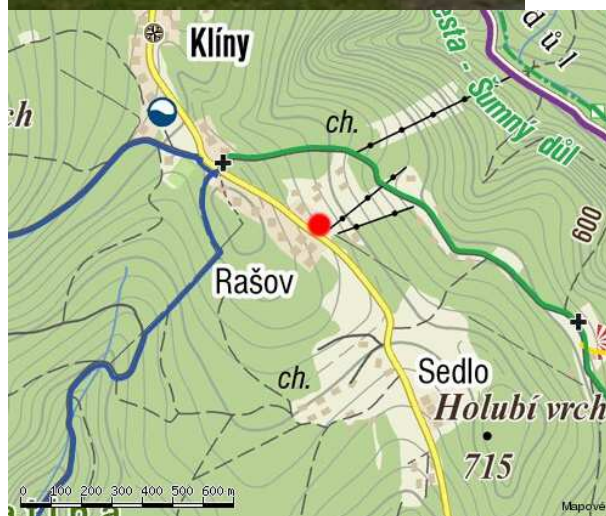
Kruhové mauzoleum pod zámek Jezeří + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 16

Kříž nad zámek + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 17

Dřevěná zvonička na Klínech + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 18

Socha sv. Jana Nepomuckého na faře v Litvínově + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.
Obrazová příloha č. 19

Socha Samsona ve Voigtových sadech v Litvínově + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 20

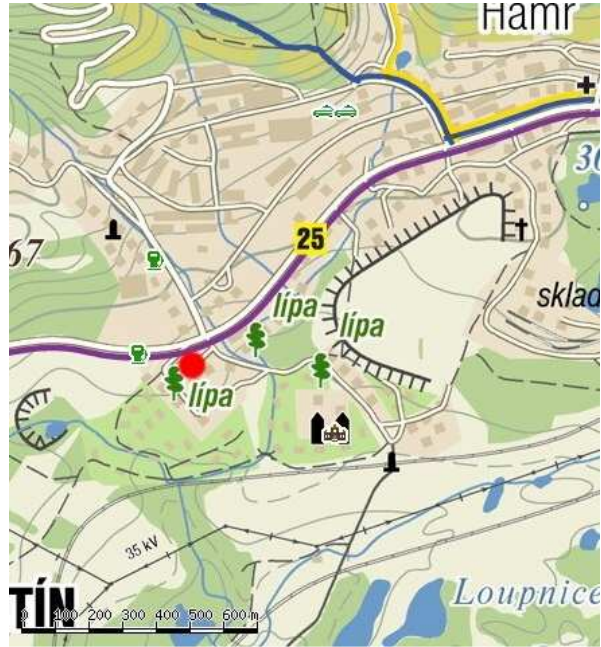
Sousoší nejsvatější trojice v Litvínově + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 21

Valdštejnská kaple v Litvínově + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 22

Plastika pod lipami v Janově + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 23A

Kaple nejsvětější trojice v Lomu + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 23B

Kaplička v Loučné u Litvínova + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 24

Kaple sv. Antonína Paduánského v Louce + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 25

Přestěhovaný Smírčí kříž v Mariánských radčicích z Albrechtic + označení na mapce v obrazové příloze č.32

Obrazová příloha č. 26

Přestěhovaná boží muka z Holešic v Mariánských radčicích + označení na mapce v **obr. příloze č.32**

Obrazová příloha č. 27

Sloup svatého Vavřince v Mariánských radčicích + označení na mapce v obrazové příloze č.32
Obrazová příloha č. 28

Sloup nejsvětější trojice v Mariánských radčicích označení na mapce v obrazové příloze č.32

Obrazová příloha č. 29

Socha sv. Felixe v Mariánských Radčicích označení na mapce v obrazové příloze č.32

Obrazová příloha č. 30

Socha svatého Jana Nepomuckého v Mariánských radčicích označení na mapě v obrazové příloze č.32

Obrazová příloha č. 31

Červeným bodem je na mapě znázorněné umístění památek z obrazových příloh č. 25 – 31.

Obrazová příloha č. 32

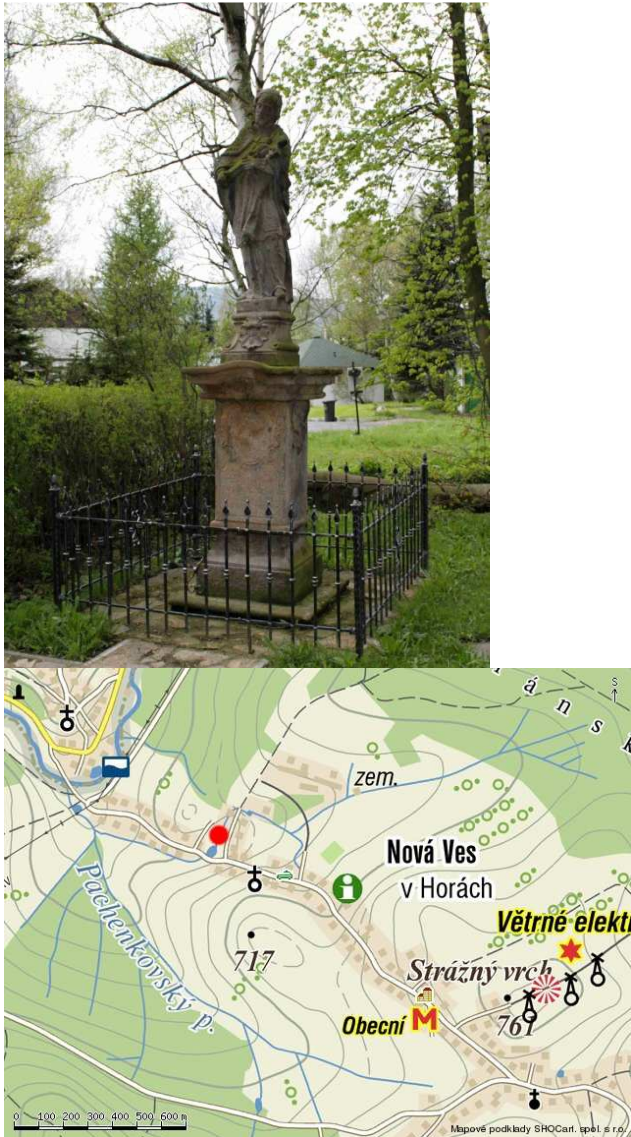
Historická fotografie kaple sv. Anny na Meziboří a její pozůstatky

Obrazová příloha č. 33

Dřevěný kříž na Mníšku + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č. 34

Socha sv. Jana Nepomuckého v Nové Vsi + zobrazení na turistické mapě červeným bodem.

Obrazová příloha č.35

Mikulovická kaple v Nové vsi

Obrazová příloha č. 36

Dubový kříž u hraničního přechodu do Saska v Nové vsi

Obrazová příloha č. 37

Kříž zdobený obrázkem Matky boží v Nové vsi

Obrazová příloha č. 38

Křtitelnice z Albrechtic

Obrazová příloha č. 39

Barokní kaple sv Jana Nepomuckého stávající v Dřínově

Obrazová příloha č. 40

Jedna ze čtyř dochovaných výklenkových kaplí přemístěných z Libkovic do Vtelna a detail na reliéfní obraz ze čtvrté výklenkové kaple.

Obrazová příloha č. 41

Kaple navštívení Panny Marie stávající v Lipětíně

Obrazová příloha č. 42

Kaple nejsvětější trojice stávající v Růžodole